

HỘI ĐỒNG CHỈ ĐẠO XUẤT BẢN
SÁCH XÃ, PHƯỜNG, THỊ TRẤN

CÂU ĐỐ
DÂN GIAN VIỆT NAM

NHÀ XUẤT BẢN
CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

NHÀ XUẤT BẢN
VĂN HỌC

CÂU ĐỐ
DÂN GIAN VIỆT NAM

Thiên An
(Tuyển chọn)

CÂU ĐỐ
DÂN GIAN VIỆT NAM

NHÀ XUẤT BẢN
CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT

NHÀ XUẤT BẢN
VĂN HỌC

HÀ NỘI - 2015

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Câu đố dân gian Việt Nam là một thể loại văn học dân gian song hành cùng các thể loại văn học dân gian khác như ca dao, tục ngữ, truyện cười, truyện cổ tích..., góp phần tạo nên tính phong phú, đa dạng của văn học dân gian Việt Nam. Sinh động trong tưởng tượng, tinh tế trong quan sát, giản dị và ngộ nghĩnh trong cách thể hiện, câu đố chứa đựng rất nhiều vấn đề của đời sống xã hội. Đó là một trong những di sản quý giá của ông cha ta đã để lại trong kho tàng văn hóa dân tộc.

Nhằm tiếp tục giữ gìn, bồi đắp và lưu truyền loại hình văn hóa dân gian độc đáo này, đồng thời góp phần vào việc thực hiện mục tiêu xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, thực hiện Đề án trang bị sách cho cơ sở xã, phường, thị trấn, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia - Sự thật phối hợp với Nhà xuất bản Văn học xuất bản cuốn sách ***Câu đố dân gian Việt Nam*** do Thiên An tuyển chọn.

Những câu đố trong cuốn sách bao gồm nhiều lĩnh vực khác nhau, được chia thành các chủ đề, gồm các câu đố về con người; về nhân vật lịch sử; về sự vật, hiện tượng tự nhiên; về động vật; thực vật; đồ vật.

Nét đặc trưng cơ bản nhất của các câu đố là tính trí tuệ, tính giáo dục và tính giải trí rất cao. Qua đó, chúng ta hiểu biết thêm về lịch sử, về nguồn gốc, bản chất của các sự vật, hiện tượng xung quanh, giúp nâng cao nhận thức của con người, nâng cao mối quan hệ mật thiết với môi trường tự nhiên, với thế giới đồ vật, với đồng ruộng, làng xóm...

Có những câu đố, người đọc phải vận dụng rất nhiều vốn sống, vốn hiểu biết, trí tưởng tượng và khả năng liên tưởng của mình để nghĩ ra đáp án. Bên cạnh đó, thông qua những câu thơ rất thú vị, độc đáo, hóm hỉnh, dễ nhớ, tạo ấn tượng và sức hấp dẫn bằng cách sử dụng lối nói chệch, lối chơi chữ..., các câu đố cũng mang tính giải trí và thư giãn cao.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách với bạn đọc và rất mong nhận được sự góp ý quý báu của bạn đọc để cuốn sách được hoàn thiện và đầy đủ hơn ở lần xuất bản sau.

Tháng 9 năm 2015

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT

CÂU ĐỐ VỀ CON NGƯỜI

- Đố biết con gì:
  Sớm đi bốn chân
  Trưa đi hai chân
  Chiều đi ba chân
  Tối đi tám chân?

(Con người)

- Trên trời có đám mây xanh
  Lưng thời có ngọc thủy tinh lùng liềng
  Dân gian núi trọc giữa miền
  Giang hà đá xếp, hai bên đồng bằng
  Là gì?

(Khuôn mặt)

- Đường ngay thông thống
  Hai cống hai bên
  Trên hàng gương
  Dưới hàng lược
  Là gì?

(Khuôn mặt)

- Cái gò thây lẩy bảy cái lỗ cua
  Là gì?

(Mặt người)

- Một mâm bốn giác
  Chẳng bác nào xơi
  Là gì?

(Mặt người)

- Chẳng lợp mà thành mái
  Chẳng cấy mà mọc đều
  Già thì trắng phau phau
  Non thì đen kin kít
  Là gì?

(Mái tóc)

- Nằm kề mà có thấy đâu
  Trời cao đất thấp sạch làu đều thông
  Là cái gì?

(Cái trán)

- Con gì có đuôi, có lông
  Trẻ già trai gái đều cùng mang theo?

(Con mắt)

- Hai khe nước chảy lưu ly
  Có nàng tiên nữ muốn đi mà không có đường
  Là gì?

(Đôi mắt)

- Bằng cái lá niệt
  Trông xiết cả trời
  Là gì?

(Con mắt)

- Hai anh mà ở hai buồng
  Không ai hỏi đến ra tuồng cấm cung
  Đêm thời đóng cửa cấm trông
  Ngày thời mở cửa lại trông ra ngoài
  Là gì?

(Hai con mắt)

- Hai cô nằm nghỉ hai phòng
  Ngày thì mở cửa ra trông
  Đêm thì đóng cửa lấp chông ra ngoài
  Là gì?

(Đôi mắt)

- Đường ngay thông thống
  Hai cống hai bên
  Là gì?

(Cái mũi)

- Trụi thùi lũi, trắng phau phau
  Vàng khè khè, đen thui thủi
  Trụi thùi lũi...
  Là gì?

(Hàm răng)

- Lưng cong vòng nguyệt, quyết chí đào đâm
  Đắng cay cũng chịu, mặn nồng cũng theo
  Là gì?

  (Đôi môi)

- Trên hang đá, dưới hang đá
  Giữa có con cá thờn bơn
  Là gì?

  (Cái miệng)

- Hang sâu đá chắn xung quanh
  Có con cá vẫy loanh quanh giữa dòng
  Là gì?

  (Cái miệng)

- Cả đời luống chịu gian nan
  Đi buôn mất vốn lại mang nợ nần
  Là gì?

  (Lỗ tai)

- Một cây mà có năm cành
  Dấp nước thì héo, để dành thì tươi
  Là gì?

  (Bàn tay)

- Một cây mà có năm cành
  Đốt dài đốt ngắn tươi xanh suốt đời
  Là gì?

  (Bàn tay)

- Hai năm rõ mười
  Còn người còn của
  Là gì?

  (Hai bàn tay)

- Năm ông cùng ở một nhà
  Tình huynh nghĩa đệ vào ra thuận hòa
  Bốn ông tuổi đã lên ba
  Một ông đã già mới lại lên hai
  Là gì?

  (Năm ngón tay)

- Năm ông ngồi chung một bàn
  Ông lo việc nước, ông toan việc nhà
  Bốn ông tuổi mới lên ba
  Còn một ông già, tuổi chỉ lên hai!
  Là gì?

  (Năm ngón tay)

- Năm be mà để một hàng
  Năm nắp đậy lại đố chàng nậy ra
  Là gì?

  (Năm ngón tay)

- Một mẹ mà đẻ bốn con
  Con thời ba tuổi, mẹ còn có hai
  Là gì?

  (Ngón tay)

- Có mười người thợ
  Làm đỡ mọi bề
  Là gì?

  (Mười ngón tay)

- Lưng trước, bụng sau
  Con mắt ở dưới, cái đầu ở trên
  Là gì?

  (Cái chân)

- Cái lưng đi trước, cái bụng đi sau
  Cái mắt cái đầu, cách nhau một thước
  Là gì?

  (Cái ống chân)

- Đi nằm, đứng nằm, ngồi nằm, nằm thì đứng
  Là gì?

  (Bàn chân)

- Bằng cái lá đa
  Đi xa về gần
  Là gì?

  (Bàn chân)

- Mắt gì cách gối hai gang
  Đem ra trình làng, chẳng biết chuyện chi

Sinh ra cái giống dị kỳ
Lưng nằm đằng trước, bụng thì phía sau?
Là gì?

(Mắt cá chân và bắp chân)

- Đầu cao hơn mắt một thước
  Lưng đằng trước, bụng đằng sau
  Đã chửa từ lâu mà không thấy đẻ
  Là gì?

(Đầu gối, bắp chân, mắt cá chân)

- Ba ông ngồi lại một mâm
  Một ông có tóc, hai ông trọc đầu
  Là gì?

(Cái đầu và hai đầu gối)

- Bằng trái cau
  Lau chau đi trước
  Là gì?

(Ngón chân cái)

- Vừa bằng một thước
  Mà bước không qua
  Là gì?

(Cái bóng người)

- Trước mặt thì thấy
  Mà lấy không được
  Là gì?

  (Cái bóng người)

- Nắng ba năm ta không bỏ bạn
  Mưa một ngày bạn lại bỏ ta
  Là gì?

  (Cái bóng người)

- Sinh ra em trước em sau
  Để làm danh giá với nhau ở đời
  Nắng nôi một bước không rời
  Đến lúc mưa gió lại lơi nhau cùng
  Là gì?

  (Cái bóng người)

- Thiên cổ vạn kim
  Chặt không đứt, bỏ xuống nước không chìm
  Là gì?

  (Cái bóng người)

- Từ cổ chí kim
  Bỏ xuống nước không chìm
  Bỏ vô than không cháy
  Chặt không gãy, bẻ không đứt
  Là gì?

  (Cái bóng người)

- Bằng một bước mà bước không qua
  Là gì?

(Cái bóng người)

- Vật thì thấy, lấy không được
  Là gì?

(Cái bóng người)

CÂU ĐỐ VỀ NHÂN VẬT LỊCH SỬ

- Đố ai nêu lá quốc kỳ
  Mê Linh đất cũ còn ghi muôn đời
  Yếm, khăn đội đá vá trời
  Giặc Tô mất vía rụng rời thoát thân?

  (Hai Bà Trưng)

- Ai người ra trận cưỡi voi
  Đánh tan Tô Định lên ngôi vua bà?

  (Hai Bà Trưng)

- Đố ai cũng khách thoa quần
  Đạp luồng sóng dữ đuổi quân giặc thù
  Cửu Chân nức tiếng ngàn thu
  Vì dân quyết phá ngục tù lầm than?

  (Bà Triệu)

- Vua nào mặt sắt đen sì?
  Vua nào trong thuở hàn vi ở chùa?

  (Vua Mai Hắc Đế và Vua Lý Thái Tổ)

- Một phen quét sạch quân Đường
  Nổi danh Bố Cái Đại vương thuở nào
  Tiếc thay mệnh bạc tài cao
  Giang sơn đành phải rơi vào ngoại bang
  Là ai?

  (Phùng Hưng)

- Đố ai trên Bạch Đằng giang
  Làm cho cọc nhọn dọc ngang sáng ngời
  Phá quân Nam Hán tơi bời
  Gươm thần độc lập giữa trời vang lên?

  (Ngô Quyền)

- Vua nào thuở bé chăn trâu
  Trường Yên một ngọn cờ lau tập tành
  Sứ quân dẹp loạn phân tranh
  Dựng nền thống nhất sử xanh còn truyền?

  (Đinh Tiên Hoàng, tức Đinh Bộ Lĩnh)

- Đố ai nổi sóng sông Rừng
  Đã vui Hàm Tử lại mừng Chương Dương
  Vân Đồn cướp sạch binh cường
  Nội Bàng mai phục chặn đường giặc lui?

  (Hưng Đạo Vương Trần Quốc Tuấn)

- Ai vì nước bỏ thù nhà?
  Ai từng thắng trận Đống Đa vang lừng?

  (Trần Quốc Tuấn và Quang Trung)

- Ngồi đan sọt ở bên đường
  Giáo đâm lính nạt coi thường không hay
  Hẳn còn suy nghĩ chi đây
  Tài kiêm văn võ người này là ai?

  (Phạm Ngũ Lão)

- Trạng nguyên nhanh trí ai bì
  Đã từng ứng đối khi đi sứ Tàu
  Một đời trong sạch trước sau
  Tiền vô chủ quyết vào chầu nộp kho
  Là ai?

  (Mạc Đĩnh Chi)

- Muốn cho nước mạnh dân giàu
  Tâu vua xin chém bảy đầu mọt dân
  Mũ cao áo rộng không cần
  Lui về ẩn chốn lâm sơn một mình
  Là ai?

  (Chu Văn An)

- Đố ai gian khó chẳng lùi
  Chí Linh mấy lượt nếm mùi đắng cay
  Mười năm Bình Định ra tay
  Thành Đông Quan, mất vía bầy Vương Thông?

  (Lê Lợi)

- Nam quan, bái biệt cha già
  Trở về, nợ nước thù nhà lo toan

Lam Sơn góp lưỡi gươm vàng
Bình Ngô đại cáo, giang sơn thu về
Là ai?

(Nguyễn Trãi)

- Đố ai giải phóng Thăng Long
  Nửa đêm trừ tịch quyết lòng tiến binh
  Đống Đa, sông Nhị vươn mình
  Giặc Thanh vỡ mộng cường chinh tơi bời?

  (Quang Trung Nguyễn Huệ)

- Vì nhà, vì nước giao tranh
  Thanh gươm, yên ngựa, phá thành đốc quân
  Sa cơ nào quản tấm thân
  Mặc voi giày xéo, chết gần chồng con
  Là ai?

  (Bùi Thị Xuân)

- Phò vua trải đã ba triều
  Vào Nam, ra Bắc một điều tập trung
  Bị thương, thuốc giặc chẳng dùng
  Nhịn ăn tìm cái chết hùng mà vinh
  Là ai?

  (Nguyễn Tri Phương)

- Đố ai Yên Thế hùm thiêng
  Phất cờ khởi nghĩa ở cùng Lạng Giang

Khi mai phục, lúc trá hàng
Làm quân cướp nước hoang mang điên đầu?

(Hoàng Hoa Thám)

- Ai là lãnh tụ Văn Thân
  Vũ Quang tụ tập nghĩa quân thủa nào
  Khiến cho giặc Pháp mòn hao
  Mà không phá được chiến hào thô sơ?

(Phan Đình Phùng)

- Đông du ai đã đưa người?
  Còn ai đập đá giữa trời trơ trơ?

(Phan Bội Châu và Phan Châu Trinh)

- Đố ai qua Nhật, sang Tàu
  Soạn thành huyết lệ Lưu Cầu tân thư
  Hô hào vận động Đông du
  Kết đoàn cùng với sĩ phu khắp miền?

(Phan Bội Châu)

- Đố ai thư xã Nam Đồng
  Xương phơi Yên Bái, máu hồng Lâm Thao
  Ngọn cờ cách mạng nêu cao
  Thản nhiên tiếp nhận lưỡi dao vô hình?

(Nguyễn Thái Học)

CÂU ĐỐ VỀ SỰ VẬT, HIỆN TƯỢNG TỰ NHIÊN

- Cây cao muôn trượng ngàn trung
  Mưa thì hoa héo, nắng ròng hoa tươi
  Là gì?

  (Mặt trời)

- Suốt đời đi một con đường
  Chẳng bao giờ đi ngược, ta thường biết tên
  Có khi nào thấy ban đêm
  Là gì?

  (Mặt trời)

- Vừa bằng nồi rang
  Cả làng phơi thóc
  Là gì?

  (Mặt trời)

- Nhật lai, nhật xuất
  Uy vũ năng khuất
  Là gì?

  (Mặt trời)

- Quê em thì ở thôn Đông
  Em đi lấy chồng trên thượng thôn Tây
  Sáng chiều lên xuống hằng ngày
  Nhìn em ai cũng cau mày nhăn nheo
  Là gì?

(Mặt trời)

- Tròn tròn như lá tía tô
  Đi biển đi hồ nó cũng đi theo
  Là gì?

(Mặt trời, mặt trăng)

- Một mẹ sinh được hai con, trai gái vuông tròn
  Gái đẹp như tiên ai cũng muốn trông
  Trai xấu như quỷ chẳng ma nào nhìn
  Là gì?

(Mặt trăng, mặt trời)

- Hai anh cùng ở một làng
  Thế mà mặt đỏ mặt vàng khác nhau
  Lững lờ đi trước về sau
  Hằng năm họa có gặp nhau đôi lần
  Là gì?

(Mặt trời, mặt trăng)

- Ba mươi kiện mười lăm
  Tòa trên phân hắc bạch
  Là gì?

(Mặt trăng)

- Có ai mặt đẹp như hoa
  Từ bên nước Sở sang qua nước Tần
  Mười lăm, mười sáu thì về
  Từ ba mươi tuổi chớ hề vãng lai
  Là gì?

  (Mặt trăng)

- Lên một lên hai
  Còn đang bé nhỏ
  Lên ba lên bốn
  Mới tỏ ra người
  Lên chín lên mười
  Còn đang tươi tốt
  Hai mươi, hai mốt
  Mắc bệnh ốm hao
  Hai ông Thiên tào
  Định ba mươi chết
  Là gì?

  (Mặt trăng)

- Thuở bé em có hai sừng
  Đến tuổi nửa chừng mặt đẹp như hoa
  Ngoài hai mươi tuổi sắp già
  Rồi thì em lại mọc ra hai sừng
  Là gì?

  (Mặt trăng)

- Thuở bé em có hai sừng
  Đến khi nửa chừng thì lớn bụng ra
  Đến năm ba mươi tuổi già
  Em nhớ lúc cũ lại ra hai sừng
  Là gì?

(Mặt trăng)

- Mồng năm, mồng sáu cải tử hoàn sinh
  Rằm, mười sáu đang xinh
  Hai mươi, hai mốt ra tình đã hao
  Sổ Thiên tào ba mươi thì chết
  Là gì?

(Mặt trăng)

- Trán em nở, mặt em tròn
  Người em vừa đẹp, vừa giòn, vừa xinh
  Trách em sao khéo vô tình
  Đêm đêm chỉ ngủ một mình trong cung
  Là gì?

(Chị Hằng, tức mặt trăng)

- Mười bốn xuân qua
  Mặt hoa da phấn
  Đi đâu chẳng nhấn
  Chị cũng theo hoài
  Là gì?

(Trăng rằm)

- Thoạt đẻ thì mọc hai sừng
  Đến khi lưng chừng thì ễnh bụng ra
  Là gì?

  (Trăng đầu tháng và trăng giữa tháng)

- Thông thiên thông địa
  Thông hải thông hà
  Thông khắp mọi nhà
  Thông cả quốc gia
  Thông qua thế giới
  Là gì?

  (Ánh trăng)

- Một mẹ sinh được vạn con
  Rạng ngày chết hết chỉ còn một cha
  Mặt mẹ như hương như hoa
  Mặt cha nhăn nhó chẳng ma mô nhìn
  Là gì?

  (Sao, mặt trăng, mặt trời)

- Bằng cái đĩa, xỉa xuống ao
  Ba mai chín cuốc mà đào không lên
  Là gì?

  (Bóng mặt trăng, mặt trời)

- Vừa bằng cái vung, vùng xuống ao,
  Đào chẳng thấy, lấy chẳng được
  Là gì?

  (Bóng mặt trăng, mặt trời)

- Không sơn mà đỏ, không gõ mà kêu, không khều mà rụng
  Là gì?

  (Mặt trời, sấm và mưa)

- Khắp miền thiên hạ, bát vạn thứ hoa
  Mưa xuân thì héo, nắng già thì tươi
  Là gì?

  (Các ngôi sao)

- Hằng hà sa số
  Khi có khi không
  Là gì?

  (Các ngôi sao)

- Một đàn cò trắng bay cao
  Đêm thì lao xao, ngày thời trốn mất
  Là gì?

  (Các ngôi sao)

- Có ông mà chẳng có bà
  Có cửa không nhà sinh đặng hai con
  Tháng ngày nặng với nước non
  Khi lên khi xuống mỏi mòn tấm thân
  Là gì?

  (Trời, biển)

- Có cửa mà không có nhà
  Đến ngày mà đẻ con ra mới tài
  Là gì?

  (Biển)

- Trông ra thăm thẳm lại mênh mông
  Chẳng có một người lại bảo đông
  Đứng mái lầu tây nhìn mãi mãi
  Xa xa chỉ thấy đám mù không
  Là gì?

  (Biển Đông)

- Không có bụng mà có lòng
  Không có chồng mà lại có con
  Là gì?

  (Sông)

- Có con mà không có cha
  Có cửa mà không có nhà
  Đến ngày con lớn mẹ đà chết đi
  Là gì?

  (Con nước, cửa sông)

- Không ai đắp mà cao
  Không ai đào mà sâu
  Không ai trêu mà khóc
  Không ai chọc mà đui
  Là gì?

  (Núi, biển, mưa, tối)

- Cái gì trong trắng nhẹ nhàng
  Chọc qua giàn lá, chẳng làm lá rung
  Là gì?

  (Tia nắng)

- Sinh là liền, tử đi liền
  Sinh ra các xã các miền đều trông
  Sinh ra chú không, o[1] không
  Sinh ra một nó, co vòng cái thân
  Là gì?

  (Cầu vồng)

- Xanh xanh, đỏ đỏ, vàng vàng
  Bắc cầu thiên lý nằm ngang giữa đồng
  Là gì?

  (Cầu vồng)

- Cây cao ngun ngút
  Lộp độp tàu tiêu
  Anh đỏ chị nhiêu
  Ra khỏi cửa lều
  Nón tơi che kỹ
  Là gì?

  (Mưa)

- Quê cha thì ở trên trời
  Quê mẹ dưới đất xuống chơi phàm trần

---

1. *O*: cô (tiếng địa phương của miền Trung).

Đường đi không ngại mỏi chân
Mùa hè thì ú, mùa xuân thì gầy
Là gì?

(Mưa)

- Bằng cái kim, chìm xuống ao
  Đào không thấy, lấy không được
  Là gì?

(Hạt mưa)

- Bằng hạt mó tró, mó không cùng
  Nung không cháy, xáy không ra
  Là không bể, kể không hết
  Là gì?

(Hạt mưa)

- Cây cao ngàn trượng, lá rụng tứ tung
  Nấu thì được, nướng thì không
  Là gì?

(Hạt mưa)

- Hạt gieo tới tấp
  Rải đều khắp ruộng đồng
  Nhưng hạt gieo chẳng nảy mầm
  Để bao hạt khác mừng thầm mọc xanh
  Là gì?

(Hạt mưa)

- Không có chân, không có tay mà hay mở cửa
  Là gì?

(Gió)

- Cát đâu ai bốc tung trời
  Sóng sông ai vỗ, cây đồi ai rung
  Là gì?

  (Gió)

- Khi trắng bạch, khi đen sì
  Khi vàng khi đỏ, khi thì thấp cao
  Gặp cơn gió thổi ào ào
  Kéo nhau trốn chạy khác nào ngựa truy
  Là gì?

  (Mây)

- Ba ngang ba phết đánh chết người ta
  Quan không dám tra, làng không dám xử
  Là gì?

  (Sấm sét)

- Cái gì bao phủ khắp nơi
  Không mùi không sắc mà ai cũng cần?

  (Không khí)

- Chặt không đứt, bứt không rời
  Phơi thời chẳng rao, chụm thời cháy đâu
  Là gì?

  (Nước)

- Con chi hình rất lạ chi
  Không chân mà đứng, muốn đi không dò
  Là gì?

  (Con nước)

- Đục rồi cất, cất rồi đục
  Là gì?

  (Cục đất)

- Lẫm liệt uy phong
  Mây hồng che phủ
  Bao nhiêu thú dữ đều phải phục tùng
  Là gì?

  (Quả núi)

- Sừng sững mà đứng giữa trời
  Trời xô không đổ, trời mời không đi
  Là gì?

  (Quả núi)

- Cây cao ngàn trượng
  Nấu thì sống, nung thì chín
  Là gì?

  (Núi đá vôi)

- Xung quanh là nước mênh mông
  Tự nhiên ở giữa nhô lên một hòn

Dạng hình giống núi giống non
Không gọi non, núi, đố hòn gì đây?

(Hòn đảo)

- Bằng con bò, nằm co giữa ruộng
  Là gì?

(Cái cồn)

- Đá bên đá, nước chảy ra
  Rì rào róc rách khúc ca nhạc rừng
  Gọi sông, gọi suối: xin đừng!
  Đố các bạn, đố em cưng, gọi gì?

(Khe nước)

- Mùa gì nảy lộc đơm hoa
  Giọt mưa rơi nhẹ như là bay nghiêng?
  Mùa gì sấm chớp chung chiêng
  Nóng nung như bắc bếp kiềng giữa sân?
  Mùa gì trăng rọi mây vần
  Bầu trời biêng biếc trong ngần tiếng chim?
  Mùa gì cái rét ngọt êm
  Ù ù gió rét như kim châm vào?

(Xuân, hạ, thu, đông)

- Một cột mười hai đường xà
  Ba trăm sáu mươi lỗ đục gọi là cái chi?

*(Một năm, mười hai tháng,
ba trăm sáu mươi ngày)*

- Hai bảy mười bốn thường mà
  Đố anh hai bảy mười ba là gì?

  (Năm nhuận tháng bảy)

- Ba mươi con nhốt một lồng
  Mười con có mồng, hai mươi không chi
  Là gì?

  (Một tháng)

CÂU ĐỐ VỀ ĐỘNG VẬT

- Đi ngồi, đứng ngồi, nằm ngồi
  Là con gì?

  (Loài cóc, nhái)

- Con gì cứ mải táp ruồi?

  (Con cóc, con ếch)

- Mình đen mặc áo da sồi
  Nghe trời chuyển động thì ngồi kêu van
  Là con gì?

  (Con cóc)

- Vô sổ bộ, chiếm điền địa
  Ngộ phong ba, ra mở nước
  Bị thủy hỏa biến hóa vô cùng
  Là con gì?

  (Con ếch)

- Hai chân đứng
  Hai chân quỳ
  Cái bụng chì ì

Cấm nói con cóc
Là con gì?

(Con ếch)

- Phồm phộp như cái bàn tay[1]
Ban đêm thì có, ban ngày thì không
Dưới bụng thì trắng như bông
Trên lưng nhẵn thín không lông đen sì
Là con gì?

(Con ếch)

- Đương thuở hòa bình thì ẩn mặt
Gặp cơn phong vũ mới ra đời
Tiếng vang rừng rậm oai kinh cọp
Mình nép ao sâu mắt nhỏ trời
Ăn tuyết nằm sương công chẳng quản
Bởi lòng vì nước mới ra chơi
Là con gì?

(Con ếch)

- Bằng quả chuối sứ
Gọi cả xứ bằng anh
Là con gì?

(Con ễnh ương)

---

1. Câu này còn có dị bản là: “Hùm hụp như cái bàn tay”.

- Chị kia xách nón đi đâu
  Tôi đi kiếm thuốc lo âu cho chồng
  Là con gì?

  (Con ễnh ương)

- Anh về Châu Đốc, Nam Vang
  Cho xin nhắn lại, em khoan lấy chồng!
  Là con gì?

  (Con nhái lặn)

- Trong hang trong hốc
  Lốc nhốc bò ra
  Quan đi lại, dân đi qua
  Chẳng ai dám bắt
  Là con gì?

  (Con rắn)

- Con chi không chân mà leo rú
  Con chi không vú mà nuôi con?

  (Con rắn và con gà)

- Có chân mà chẳng có tay
  Có hai con mắt ăn mày dương gian
  Là con gì?

  (Con gà)

- Mình vàng mặc áo cánh tiên
  Ngày năm bảy vợ, nằm đêm kêu trời
  Là con gì?

  (Con gà trống)

- Mình vàng mặc áo cánh tiên
  Nửa đêm thức dậy nổi cổ lên kêu làng
  Là con gì?

  (Con gà trống)

- Yêu em suốt cả ban ngày
  Đêm nằm thì chịu đắng cay một mình
  Trách ai lòng dạ bạc tình
  Thấu tới thiên đình ngửa cổ mà kêu
  Là con gì?

  (Con gà trống)

- Chân đạp miền thanh địa
  Đầu đội mũ bình thiên
  Mình thì bận áo mã tiên
  Ban ngày đôi ba vợ, tối nằm riêng kêu trời
  Là con gì?

  (Con gà trống)

- Đầu rồng, đuôi phượng, cánh tiên
  Ngày năm ba vợ, tối ngủ riêng một mình
  Là con gì?

  (Con gà trống)

- Trên đầu đội mũ lưu quy
  Áo mặc trăm lớp như sư vào chùa
  Có đôi gậy trúc lơ phơ

Dao găm cầm lấy giắt vô trong mình
Ngày thì lơ lửng giang đình
Có đôi o con gái hữu tình nguyệt hoa
Là con gì?

(Con gà trống)

- Trên đầu đội sắc vua ban
  Dưới thời yếm thắm, tua vàng xum xuê
  Thần linh đã gọi thì về
  Ngồi trên mâm ngọc, gươm kề sau lưng
  Là con gì?

(Con gà trống)

- Yểu điệu thục nữ, quân tử hảo cầu
  Lấy nhau được ba bốn ngày
  Đến khi vợ đẻ cho ngay giường mùng
  Vợ đẻ cho vợ cấm cung
  Trông ra ngoài ngõ kêu liền "răng ca"
  Ra ngoài bỡn vợ người ta
  Vợ nhà nghe thấy chạy ra kêu trời
  Là con gì?

(Gà mái và gà trống)

- Mẹ đi trước đánh bồng, đánh bạt
  Con đi sau vừa hát, vừa reo
  Là con gì?

(Gà mẹ và đàn gà con)

- Đã sinh ra kiếp người lùn
  Lại còn ghẻ lạnh với con sinh thành
  Gan lỳ đứng trước lôi đình
  Múc bao nước giội đầu mình bằng không
  Là con gì?

(Con vịt)

- Dầm son hai má dầm son
  Chơi sông chơi lạch chơi hòn cù lao
  Là con gì?

(Con vịt xiêm)

- Thân em nửa chuột nửa chim
  Ngày treo chân ngủ, tối tìm mồi bay
  Trời cho tai mắt giỏi thay
  Tối đen tối mịt cứ bay vù vù
  Là con gì?

(Con dơi)

- Con gì vỗ cánh bay lanh
  Không đẻ trứng lại đẻ thành con ngay?

(Con dơi)

- Con gì kêu giống chuột kêu
  Ngày treo chân ngủ tối chiều mới ra
  Chập chờn bay bổng bay la
  Vợt đầy túi muỗi để mà nuôi thân
  Là con gì?

(Con dơi muỗi)

- Vừa bằng quả mướp, ăn cướp cả làng
  Là con gì?

  (Con chuột)

- Sinh ra cái kiếp lần hồi
  Sinh ra trai gái mới ra đời đã có râu
  Đứa thời vô cửa nhà giàu
  Đứa nam, đứa bắc, đứa hầu đông tây
  Là con gì?

  (Con chuột)

- Bốn anh cùng ở một nhà
  Cùng sinh một giống, cùng ra một hình
  Một anh thi đỗ cống sinh
  Một anh quỷ quái như tinh trong nhà
  Một anh thì xấu nết na
  Một anh ăn vụng cả nhà đều ghen
  Là con gì?

  *(Bốn con chuột: chuột cống, chuột nhắt,
  chuột chù, chuột đồng)*

- Vùi mình trong ngục tối đen
  Kẻ gian tới trước ta bèn chụp ngay
  Là con gì?

  (Con mèo)

- Đi đâu mấy tháng không màng
  Nghèo hèn không phụ, giàu sang không màng
  Là con gì?

  (Con chó)

- Khen ai dạ sáng như đèn
  Tối trời như mực biết bạn quen mà mừng
  Là con gì?

  (Con chó)

- Nghe gọi mà chẳng thấy ơi
  Cong lưng mà chạy một hơi tới nhà
  Là con gì?

  (Con chó)

- Đầu làng đánh trống
  Cuối làng phất cờ
  Trống đánh đến mô
  Cờ phất đến đó
  Là con gì?

  (Con chó)

- Đứng thì thấp, ngồi thì cao
  Là con gì?

  (Con chó)

- Không có cây mà có trái có hoa
  Rễ mọc tứ phía lá ra cạnh sườn
  Là con gì?

  (Con lợn)

- Người gầy guộc, mồm chao vao
  Không biết duyên nợ làm sao

Lấy phải thằng chồng nhỏ
Là con gì?

(Con lợn nái)

- Hơn đời tốt bộ mày râu
  Trong làng sừng sỏ dễ hầu kém ai
  Tính quen dâu Bộc ăn chơi
  Dâm ô để một tiếng cười về sau
  Là con gì?

(Con dê)

- Tôi hay trèo núi cheo leo
  Sừng tôi nhọn hoắt, cong veo trên đầu
  Chưa già tôi đã có râu
  Chiều về bỏm bẻm nhai trầu khoan thai
  Tôi viên thuốc tễ rất tài
  Viên xong tôi vứt ở ngoài đường đê
  Là con gì?

(Con dê)

- Bốn cột một kèo
  Cheo leo hũ nước mắm
  Là con gì?

(Con trâu đực)

- Bốn ông đập đất, một ông phất cờ
  Một ông vơ cỏ, một ông bỏ phân
  Là con gì?

(Con trâu)

- Bốn ông rinh một hòn đá
  Một ông thợ cả đi trước dẫn đường
  Một ông thành hoàng đi sau quét dọn
  Là con gì?

(Con trâu)

- Bốn cây cột đình
  Hai đinh nhọn hoắt
  Hai cái lúc lắc
  Một cái tòng teng
  Trùng trục da đen
  Lại ưa đầm vũng
  Là con gì?

(Con trâu)

- Bốn cột một kèo
  Có lọ mắm treo
  Mèo bò không tới
  Là con gì?

(Con bò)

- Một lòng khuya sớm chuyên nghề
  Trách người vô nghĩa lại chê ngu đần
  Là con gì?

(Con bò)

- Kè kè sách cắp trong lòng
  Mà mang tiếng dốt lạ lùng hay chưa

Yếm dài khoác bộ tiểu thư
Làm ăn chẳng quản sớm trưa nhọc nhằn
Là con gì?

(Con bò)

- Giúp người trải mấy nghìn thu
Sao người lại bảo ta ngu vô cùng
Sách ta mang luôn trong lòng
Sao ta lại dốt lạ lùng lắm thay
Của ta ta mang xưa nay
Sao người lại bảo của ngay đàn bà
Là con gì?

(Con bò đực)

- Đầu làng đánh trống ra rả
Cuối làng có mã bông lau
Chạy cho mau, chạy cho mau
Đưa người quân tử đến nơi đâu thì tùy
Là con gì?

(Con ngựa)

- Chẩm chầm châm bốn dầm bơi cạn
Bản bàn ban hai bức mành treo
Trước cửa tiền quân reo ra rả
Sau cửa hậu có ngọn cờ treo
Là con gì?

(Con ngựa)

- Khi đi cưa ngọn
  Khi về cũng cưa ngọn
  Là con gì?

  (Con ngựa)

- Cha ở La Mã, mẹ ở Hoa Lư
  Cụ đạo không phải cụ đạo
  Thầy tu không phải thầy tu
  Suốt đời không sinh dục
  Là con gì?

  (Con la)

- Bốn cột tứ trụ
  Người ngự lên trên
  Gươm bạc hai bên
  Chầu vua thượng đế
  Là con gì?

  (Con voi)

- Bốn người giẫm đất, một người phất cờ
  Hai người lẳng lơ, hai người quạt mát
  Là con gì?

  (Con voi)

- Đường đường tướng mạo
  Lẫm lẫm uy phong
  Đáng vì chúa tể một vùng
  Sao lại thẹn thùng học thói nữ nhi
  Xuân thu ba chục đang thì

Những phường trâu ngựa sá gì lưỡi gươm
Là con gì?

(Con hổ)

- Vừa bằng con bò, nằm co giữa cổng, cả tổng không dám đi
Là con gì?

(Con hùm)

- Râu hùm, mắt điện, tóc mây
Rõ ràng con mẹ, con thầy chẳng ngoa
Dọc ngang trăm trận xông pha
Sơn lâm đất chuyển, bình sa cát lầm
Là con gì?

(Con sư tử)

- Hai cành cây khô
Mọc trên đỉnh núi
Muốn hái làm củi
Cố sức trèo lên
Nó nhảy như tên
Đuổi theo không kịp
Là con gì?

(Con hươu)

- Áo vắn giữ chẳng đặng dài
Thương người xa xứ lạc loài tới đây
Là con gì?

(Con khỉ)

- Vừa bằng lá tre, le the mặt nước
  Là con gì?

  (Con đỉa)

- Thân em như miếng cao su
  Ở ăn tâm huyết bò trâu với người
  Dù cho đất cạn nước vơi
  Ao khô hồ kiệt mà đời vẫn yên
  Là con gì?

  (Con đỉa)

- Bằng que lim khi chìm khi nổi
  Bằng quả ổi khi nổi khi chìm
  Là con gì?

  (Con đỉa và con ốc)

- Mình đồng da sắt
  Hai con mắt trên lưng
  Cái chân giữa bụng
  Là con gì?

  (Con ốc sên)

- Vừa bằng hột lạc
  Trong nạc ngoài xương
  Là con gì?

  (Con ốc)

- Khi đi mang cửa nhà đi
  Khi về đóng cửa tứ vi mà nằm
  Là con gì?

  (Con ốc)

- Đi thời mở cửa, về thời đóng cửa
  Là con gì?

  (Con ốc)

- Mình tròn trùng trục
  Một khúc kỳ lân
  Chết đến bản thân hãy còn chèo hát
  Là con gì?

  (Con ốc)

- Mồm bò, không phải mồm bò
  Lại phải mồm bò
  Là con gì?

  (Con ốc)

- Trai thanh tân vui thú giang hà
  Sao anh trẻ mãi không già hỡi anh
  Là con gì?

  (Con trai)

- Làm trai đã đáng nên trai
  Sông sâu không quản lối dài không lo
  Một mình vui thú giang hồ
  Vợ thì không dạm, các cô đứng nhìn
  Là con gì?

  (Con trai)

- Không chân không tay
  Không đầu không mắt
  Áo giáp một cặp
  Che kín toàn thân
  Là con gì?

(Con sò, con hến)

- Chân vịt thịt gà
  Da trâu đầu rắn
  Biết cắn mà không biết kêu
  Là con gì?

(Con ba ba)

- Trên lợp ngói, dưới trổ hoa
  Một thằng ló cổ ra
  Bốn thằng rung rinh chạy
  Là con gì?

(Con rùa)

- Con gì ti tỉ tì ti
  Người đi dưới nước, bóng đi trên trần?

(Con rươi)

- Khi điểu, khi ngư, cư tại thủy
  Cấu mọc vi sào thực nhục hương
  Là con gì?

(Con cà cuống)

- Mình dài nho nhỏ
  Tay chân không có
  Suốt ngày lê la
  Làm đất tơi ra
  Cho cây chóng tốt
  Là con gì?

  (Con giun)

- Vừa bằng ngón tay
  Thay lay những thịt
  Thin thít những lông
  Đời cha đời ông
  Ai cười cũng không dám mó
  Là con gì?

  (Con sâu róm)

- Mình bằng lá sảy
  Mười bảy cọc chèo
  Là con gì?

  (Con rết)

- Người đen khăn trắng bận vai
  Quần xăn đầu gối không ai tài bằng
  Là con gì?

  (Con quạ khoang)

- Mình mặc áo đoạn thâm
  Cổ quàng khăn nhiễu trắng
  Hễ mở miệng ra, ai cũng muốn mắng
  Là con gì?

  (Con quạ khoang)

- Ở xa tưởng là mèo
  Lại gần hóa ra chim
  Ban ngày ngủ lim dim
  Ban đêm đi lùng chuột
  Là con gì?

  (Con cú mèo)

- Con gì mở miệng khóc tu,
  Ăn chay mãn kiếp cũng tu không thành
  Là con gì?

  (Con tu hú)

- Cà sa nép cánh thiền môn
  Đẻ con rồi lại gửi con cho người
  Quanh năm vắng tiếng im hơi
  Đến hè mở miệng rằng tôi ở chùa
  Là con gì?

  (Con tu hú)

- Dưới âm ti vừa đi vừa khóc
  Là con gì?

  (Con dế)

- Con gì cánh mỏng, đuôi dài
  Lúc bay lúc đậu cánh thời đều giương?

  (Con chuồn chuồn)

- Thân dài cánh mỏng như là
  Thế gian ai cũng gọi ra hai lần
  Tìm nơi quân tử gửi thân
  Biết đâu là tổ nó gần hay xa
  Là con gì?

  (Con chuồn chuồn)

- Dưới âm phủ, đội mũ mà lên
  Là con gì?

  (Con bọ hung)

- Mong sao cho chúa tôi hoang
  Để tôi mắc võng nghênh ngang khắp nhà
  Là con gì?

  (Con nhện)

- Eo lưng mà thắt cổ bồng
  Mang bị hạt cải chạy rông khắp nhà
  Là con gì?

  (Con nhện)

- Mong sao cho chúa tôi giàu
  Để tôi lấy mỡ, lấy dầu tôi ăn
  Là con gì?

  (Con gián)

- Khi nhỏ loài cá
  Lớn hóa loài chim
  Quen thói ăn đêm

Như thằng kẻ trộm
Là con gì?

(Con muỗi)

- Chiều chiều ra dạo chơi vườn hạnh
  Tối lại vo ve áp má đào
  Ghẹo kẻ anh hùng cơn thức nhấp
  Trêu người thiếu nữ lúc chiêm bao
  Là con gì?

(Con muỗi)

- Chẳng phải anh hùng, cũng không hào kiệt
  Chẳng Tây, Tàu về, trong nước sinh ra
  Qua sơn, qua hải, qua hà
  Lầu son, phủ tía vào ra chơi bời
  Tiếng ta mà đã tới nơi
  Quan dân cũng phải giơ tay vẫy chào
  Là con gì?

(Con muỗi)

- Anh hùng bé, anh hùng khôn
  Sáng rạng ngày ra tới cửa công môn
  Miếng ngon, vật lạ cũng đến mồm
  Trai lành, gái tốt cũng được hôn
  Là con gì?

(Con ruồi)

- Bằng hạt đỗ, ăn giỗ cả làng
  Là con gì?

(Con ruồi)

- Con chi đánh thắng ông vua
  Nhưng mà nó lại đánh thua thầy chùa?

(Con chấy)

- Lục túc, hắc bì
  Học thời không đi
  Mà đỗ đầu thiên hạ
  Là con gì?

(Con chấy)

- Khi xưa ở huyện Hoang Toàng
  Ở xã Bạch Bố, ở làng Bạch Y
  Ngày thì thủ thỉ, thù thì
  Tối thì rủ rỉ, rù rì ra ăn
  Là con gì?

(Con rận)

- Sáu chân mà lại nhọn đầu
  Ở phố Hàng Vải nhuộm màu Hàng Da
  Khi xưa nó chính đàn bà
  Ta mà bắt được nó là đàn ông
  Là con gì?

(Con rận)

- Tiểu đẩu, lục túc, đại khúc vô y
  Năng ẩm huyết, bất năng ẩm tửu
  Là con gì?

(Con rận)

- Mình bằng hạt gạo
  Mỏ bằng hạt kê
  Hỏi đi đâu về?
  Đi làm thợ mộc
  Là con gì?

(Con mọt)

- Mình vàng lại mặc áo vàng
  Giã ơn lòng chàng cho tắm ao sen
  Đến khi quân tử vớt lên
  Mình tròn trùng trục, áo em cởi rồi
  Là con gì?

(Con nhộng)

- Mặc thì nổi, cởi áo thì chìm
  Là con gì?

(Con nhộng)

- Trẻ thì lo ngủ
  Già thì lo nghĩ không ăn
  Là con gì?

(Con tằm)

- Xây thành, đắp lũy trên non
  Ăn hoa, ăn trái nuôi con tháng ngày
  Gặp cơn lửa đốt khói vây
  Mẹ than thân mẹ con rày chết oan
  Là con gì?

  (Con ong)

- Vừa bằng hạt thóc
  Mà bọc dạ quang
  Khắp xóm khắp làng
  Đâu đâu cũng có
  Là con gì?

  (Con đom đóm)

- Con gì hạt quýt biết bay
  Đi đêm mang đuốc, ban ngày thì không?

  (Con đom đóm)

- Thân em bé nhỏ tí ti
  Em có tí lửa lập lòe sáng ghê
  Trẻ em chẳng đứa nào chê
  Chúng bắt em về bỏ lọ mà chơi
  Là con gì?

  (Con đom đóm)

- Cầu cao, ván yếu, gió rung
  Anh qua chẳng đặng, cậy cùng có em
  Là con gì?

  (Chim lão nhược)

- Thương chồng mang gối thẳng dông
  Mẹ kêu mặc mẹ, thương chồng em theo
  Là con gì?

  (Chim bạc má)

- Chân đen, mình trắng
  Đứng nắng giữa đồng
  Là con gì?

  (Con cò)

- Cổ cao cao, cẳng cao cao
  Chân đen, cánh trắng ra vào đồng xanh
  Cảnh quê thêm đẹp bức tranh
  Sao đành chịu tiếng ma lanh nhử mồi
  Là con gì?

  (Con cò)

- Ghe bầu chìm tại biển Đông
  Cái mui nó mất, cái công nó còn
  Là con gì?

  (Con còng)

- Càng to càng nhỏ
  Là con gì?

  (Con cua)

- Tám sào chống cạn
  Hai nạng chống xiên

Con mắt láo liên
Cái đầu không có
Là con gì?

(Con cua)

- Tám thằng dân vần cục đá tảng
Hai ông xã xách nạng chạy theo
Là con gì?

(Con cua)

- Một ông chứa đám, tám ông đang cai
Rước hòn đá mài về chùa Hương Tích[1]
Là con gì?

(Con cua)

- Hai gươm, tám giáo
Mặc áo da bò
Thập thò cửa lỗ
Là con gì?

(Con cua)

- Lù lù một cái xe tăng
Hai bên xếp hàng: hai đội tám quân
Dọc ngang tiến thoái như thần
Xông vào chín nước, chín lần gạch tan
Là con gì?

(Con cua)

---

1. Câu này còn có dị bản là: "Lưng đeo đá mài, chân đi khủng khiểng".

- Đã có mai xanh lại yếm vàng
  Ba quân khiêng kiệu, kiệu nghênh ngang
  Xin theo ông Khổng về Đông Lỗ
  Học thói Bàn Canh nấu chín Thang
  Là con gì?

  (Con cua đồng)

- Lạ lùng là lạ lùng thay
  Nằm ngủ ban ngày để lạ lùng ra.
  Lạ lùng có mỏ dề ra
  Câu lơn câu tiện có nhà ngói xanh.
  Lạ lùng có bức mành mành,
  Câu lơn câu tiện có anh lái thuyền
  Là con gì?

  (Con cua)

- Đầu khóm trúc, lưng khúc rồng
  Sinh bạch, tử hồng
  Xuân, hạ, thu, đông bốn mùa có cả
  Là con gì?

  (Con tôm)

- Quê nó ở biển Đông
  Nay ta đưa vào đồng
  Nó ấp trứng trong miệng
  Nó nuôi con trong mồm

Bữa ăn có nó ngon cơm
Đố ai biết nó là con hay vật gì?

(Cá rô phi)

- Không phải lưỡi câu mà có ngạnh
Chẳng bị ai đánh cũng bẹp đầu
Còn nhỏ đã mọc đôi râu
Tháng ngày ở chốn đầm sâu vẫy vùng
Là con gì?

(Con cá trê)

- Khi điểu, khi ngư, cư tại thủy
Phấn mục hương sào thực mục hương
Là con gì?

(Con cá đuối)

- Hai tay mang gói thẳng xông
Má kêu mặc má, theo chồng cứ theo
Là con gì?

(Con cá bạc má)

- Gươm vàng hai lưỡi gươm vàng
Thác thì chịu thác, chứ buông nàng không buông
Là con gì?

(Con sam)

- Chặt không đứt
Bứt không rời

Phơi không khô
Chụm không cháy
Là con gì?

(Con sam)

- Cho hay duyên nợ bởi trời
  Vợ chồng âu yếm chẳng rời nhau ra
  Là con gì?

(Con sam)

CÂU ĐỐ VỀ THỰC VẬT

- Áo đơn áo kép, đứng nép bờ ao
  Là cây gì?

  (Cây chuối)

- Không bào mà nhẵn
  Là gì?

  (Thân cây chuối)

- Cây không bào mà trơn
  Bông không sơn mà đỏ.
  Là cây gì?

  (Cây chuối)

- Nhà giàu có mấy chiếc tàu
  Con ở dưới đất, mẹ sanh trên đầu.
  Là cây gì?

  (Cây chuối)

- Cây bằng cột nhà
  Lá bằng cánh phản
  Là cây gì?

  (Cây chuối)

- Sừng sững mà đứng giữa trời
Mặc ba áo kép, mặc mười áo đơn
Là cây gì?

(Cây chuối)

- Chị em ai nấy đừng cười
Thân em ở góa chín, mười mặt con
Là cây gì?

(Cây chuối)

- Mẹ không chồng nuôi con dưới gót
Con nhờ ơn mẹ bóng mát tàn che
Đến khi vui thú thuyền bè
Con ơi ở lại, mẹ về quê hương
Là cây gì?

(Cây chuối)

- Cây bung xung, lá bung xoe
Mùa đông ấp trứng, mùa hè nở con
Là cây gì?

(Cây cau)

- Mình rồng, đuôi phụng le te
Mùa đông ấp trứng, mùa hè nở con
Là cây gì?

(Cây cau)

- Đội trời đạp đất ở đời
Lưng đeo đai bạc cho người trông mong

Trên đầu tàn quạt thong dong
Có người tài tử phải lòng lại ôm
Gió nam cho lẫn gió nồm
Tha hồ thiên hạ, chán mồm thì thôi
Là cây gì?

(Cây cau)

- Cây minh kinh, lá minh kinh
  Có bầy chim sẻ tụng kinh trên chùa
  Là cây gì?

(Cây cau)

- Có cây mà chẳng có cành
  Có quả để dành mà cúng tổ tiên
  Là cây gì?

(Cây cau)

Không uốn mà ngay
Là gì?

(Thân cây cau)

- Trai thanh tân mang trăm hòn đạn
  Gái mỹ miều mặc vạn yếm xanh
  Là cây gì?

(Cây cau và cây trầu không)

- Cây chi không trái không hoa
  Quan yêu, dân chuộng gọi là cây chi?

(Cây trầu không)

- Mặc áo sồi, ngồi trong bụi
  Là gì?

(Măng tre)

- Sinh ra từ một gốc
  Tên bỗng chốc thành hai
  Non: mang tên tuổi nhỏ
  Già: sẽ làm chông gai
  Là gì?

(Măng và tre)

- Trai mặc áo, lão cởi trần
  Ra việc xã dân, bắt lão mần (làm) trước
  Là gì?

(Măng và tre)

- Bé thì áo trắng áo vàng
  Lớn lên cởi áo phơi làn da xanh
  Bé thì thịt xé thây phanh
  Lớn lên chết chém đố anh thứ gì?

(Măng và tre)

- Con đóng khố, bố cởi truồng
  Là cây gì?

(Măng và tre)

- Trong trắng, ngoài xanh
  Đóng đanh từng khúc
  Là cây gì?

(Cây tre)

- Buổi xuân xanh người chuộng, kẻ yêu
  Càng cao danh vọng, càng nhiều gian nan
  Lòng không dạ đói lang thang
  Thương người quân tử hai hàng chong chong
  Là cây gì?

  (Cây tre)

- Cây to, lá nhỏ chiền chiền
  Non ăn, già bán lấy tiền mà tiêu
  Là cây gì?

  (Cây tre)

- Bố mẹ sinh ra vốn dáng trường
  Thân em nhiều mắt lại nhiều xương
  Suốt đời nhắm mắt, thây đời bước
  Đến phút lâm chung mắt mở gườm
  Là gì?

  (Cây tre)

- Sinh con rồi mới sinh cha
  Sinh cháu giữ nhà rồi mới sinh ông
  Là cây gì?

  (Cây tre)

- Vốn xưa tôi nhọn như sừng
  Lớn lên cởi áo đang lành quăng đi
  Thân cao cao ngất lạ kỳ
  Màu da xanh lẻo, mắt thì gớm ghê

Đến khi khôn lớn thành nghề
Từ già chí trẻ tứ bề yêu tôi
Là cây gì?

(Cây tre)

- Thần thần bút bút linh linh
  Thiên văn địa lý tung hoành khắp nơi
  Tứ thời đứng dậy chống trời
  Già rồi thác xuống cho người làm ăn
  Là cây gì?

(Cây tre)

- Học thì giỏi không đi thi
  Ức tình với bạn ra đi ở chùa
  Là cây gì?

(Cây thông)

- Tán xòe một khoảng sân trường
  Mùa hè nắng lửa vẫn thường xanh tươi
  Chắt chiu hạt nắng của trời
  Mùa đông lá thắp lửa ngời rực sân
  Là cây gì?

(Cây bàng)

- Cây tùm lum, lá loa toa
  Trái tù và, hoa râm bụt
  Là cây gì?

(Cây phượng)

- Cây gì đông héo, hè tươi
  Hoa làm chong chóng giữa trời đuổi nhau.
  Mối mọt quen thói đục vào
  Gặp ngay chất đắng, buồn rầu nhả ra?

  (Cây xoan)

- Cây lèo tèo dễ trèo, khó ăn
  Là cây gì?

  (Cây xoan)

- Nữ thời công hạnh dung ngôn,
  Xuất giá theo chồng phụng sự mẹ cha
  Là cây gì?

  (Cây dâu)

- Thiếp cam đứng bãi đứng đồng
  Mang tiếng có chồng mà chịu tiếng oan
  Trách ai đưa thiếp về làng
  Con nít hàng đàn đến xúm nhau ăn
  Là cây gì?

  (Cây dâu)

- Mẹ trọc đầu, con gai góc
  Là cây gì?

  (Cây mít)

- Mẹ gai góc, con trọc đầu
  Là cây gì?

  (Cây bưởi)

- Mẹ trọc đầu, con cũng trọc đầu
  Là cây gì?

(Cây đu đủ)

- Làm người ăn chơi chẳng thiếu
  Tay bỏ ra yểu điệu
  Mình trăm ngấn nẫn nà
  Sinh con sinh cháu bò ra tứ bề
  Là cây gì?

(Cây đu đủ)

- Mẹ xanh đẻ con bánh độn
  Là cây gì?

(Cây khế)

- Không hoa có quả mới kỳ
  Có hoa có quả cây gì lạ không?

(Cây sung)

- Cây lòe xòe
  Lá lòe xòe
  Có thằng què
  Nằm ở giữa
  Là cây gì?

(Cây dứa)

- Sừng sững mà đứng góc hồ
  Ai đem người ngọc tới ra cho

Người tố liễu mặc quần tố liễu
Cổ liêm chi đeo hột tầm tơi
Là cây gì?

(Cây dừa)

- Thiên bao lao, địa bao lao
Giếng không đào làm sao có nước
Cá không ở được là tại làm sao?
Là cây gì?

(Cây dừa)

- Cây cao một trượng
Có vũng nước trong
Chim chóc trong vùng
Không sao uống được
Là cây gì?

(Cây dừa)

- Thân em lơ lửng giữa lưng trời
Gió mát chiều chiều đủng đỉnh chơi
Thân này lắm lúc đau vì nước
Xác nọ còn mong giúp việc đời
Là cây gì?

(Cây dừa)

- Đời cha ăn mặn
Đời con khát nước
Là cây gì?

(Cây dừa)

- Cây cao cái giếng cũng trong
  Cái kiến không lọt, con ong không vào
  Là cây gì?

  (Cây dừa)

- Cây cao vòi vọi, có đọi nước đầu
  Là cây gì?

  (Cây dừa)

- Cha mẹ có tóc, để con trọc đầu
  Cha mẹ sống lâu, để con chết chém
  Là cây gì?

  (Cây dừa)

- Một cột nhà mà chín mười kèo
  Chồng thì không có mà đeo cả đùm
  Là cây gì?

  (Cây dừa)

- Thân ta không mẹ không cha
  Vốn không họ hàng, ở nhà người dưng
  Là cây gì?

  (Cây chùm gửi)

- Rừng than không đất cắm dùi
  Kiếm nơi nương tựa nhờ trời hứng sương
  Là cây gì?

  (Cây chùm gửi)

- Chặt đầu nối nghiệp tổ tiên
  Ép mỡ lấy dầu, xương thịt bỏ đi
  Là cây gì?

  (Cây mía)

- Đầu rồng, đuôi phượng, ống tơ
  Lấy đầu rồng nối nghiệp tổ tông
  Vắt nước cứu bàn dân thiên hạ
  Là cây gì?

  (Cây mía)

- Cây bằng cán rựa
  Lá bằng đòn xóc
  Là cây gì?

  (Cây mía)

- Tên tuổi thì ở trên trời
  Xương thây hài cốt phơi nơi bờ rào
  Là cây gì?

  (Cây xương rồng)

- Có cây không lá hoa vàng
  Nở ra ba cạnh thiếp hỏi chàng cây chi?

  (Cây xương rồng)

- Sanh ở đất, danh ở trời
  Thịt da không có, sống đời cổ kim
  Là cây gì?

  (Cây xương rồng)

- Danh tôi vốn ở trên trời
  Sinh ra cái cốt ở nơi dương trần
  Là cây gì?

  (Cây xương rồng)

- Con ai trắng tựa như ngà
  Đem ra mà tắm giữa sông giang hà
  Tắm rồi phải cởi áo ra
  Mình trắng như ngà, đầu đội nón xanh
  Là cây gì?

  (Cây giá)

- Mình xanh mặc áo cũng xanh
  Rủ nhau đi tắm chung quanh giang hà
  Tắm rồi lại cởi áo ra
  Mình trắng như ngà, đầu đội mũ xanh
  Là gì?

  (Giá đỗ xanh)

- Người thì một tấc
  Da trắng như ngà
  Đội mũ hồng hoa
  Chân đi có một
  Là gì?

  (Giá đậu đỏ)

- Cây chi mà thấp la đà
  Lắm hoa lắm quả đố là cây chi?

  (Cây cà)

- Mình như cái mối bùng binh
  Quả bằng cái nồi đình, thân tựa ngón tay
  Là cây gì?

  (Câu bầu)

- Cây lăn tăn, lá liu tiu
  Ăn vỏ, bỏ hột
  Là cây gì?

  (Cây mướp đắng)

- Cây xanh xanh, lá cũng xanh xanh
  Nở bông hoa trắng cho xinh lòng chàng
  Quả ăn nóng ruột nóng gan
  Châu lệ hai hàng con mắt đỏ hoe
  Là cây gì?

  (Cây ớt)

- Không trồng mà mọc
  Là cây gì?

  (Cây ớt)

- Cây dài trăm thước
  Lá rậm rì rì
  Sinh đông, tử hè
  Trái hồng, hoa trắng
  Là cây gì?

  (Cây gấc)

- Thân tôi ở giá ngàn năm
  Chồng con không có, bạn bè cũng không
  Là cây gì?

  (Cây lẻ bạn)

- Nước non thiếp gửi lại chàng
  Thiếp xin cái khố ra đàng che thân
  Là cây gì?

  (Cây bần)

- Trên đèn treo tỏ rạng
  Dưới giáo đóng hàng chầu
  Chẳng giàu có gì đâu
  Mà canh giờ nghiêm ngặt
  Là cây gì?

  (Cây bần)

- Ông lục ổng lội ngang sông
  Cái đầu ổng ướt, cái mình ổng khô
  Là cây gì?

  (Cây lục bình)

- Chân chẳng đến đất
  Cật chẳng đến trời
  Lửng lơ mặt nước, ai đời không ăn mà đẻ
  Là cây gì?

  (Cây bèo)

- Sừng sững mà đứng giữa đồng
  Chân tay chẳng có lại bồng đứa con
  Là cây gì?

  (Cây ngô)

- Có cây mà chẳng có cành
  Có hai thằng bé dập dềnh đôi bên
  Là cây gì?

  (Cây ngô)

- Cây gì nho nhỏ
  Hạt nó nuôi người
  Chín vàng nơi nơi
  Dân làng đi hái?

  (Cây lúa)

- Cây lăn tăn dễ ăn khó trèo
  Là cây gì?

  (Cây lúa)

- Cây lắt tắt, lá liu tiu
  Dễ ăn mà khó trèo
  Đưa khoèo ra mà ngoặc
  Là cây gì?

  (Cây lúa)

- Lên một thiếp hãy còn son
  Lên hai thất đáy lưng tròn bằng vung

Lên ba thiếp đã có chồng
Đến ngày lên bốn trong lòng thụ thai
Lên năm đẻ thằng con trai
Đến ngày lên sáu đã hai đời chồng
Lên bảy thì lấy quận công
Đến ngày lên tám lại lộn chồng lấy vua
Là cây gì?

(Cây lúa)

- Eo lưng mà thắt cổ bồng
  Buộc lưng cho chặt với sông đại hà
  Là gì?

(Bó mạ)

- Chặt trốc buộc hông
  Bỏ xuống sông vẫn sống
  Là gì?

(Bó mạ)

- Vừa bằng thằng bé lên ba
  Thắt lưng con cón chạy ra ngoài đồng
  Là gì?

(Bó mạ)

- Chúng em ơn chị ơn bà
  Nhanh tay cởi trói tuổi em già lại xuân
  Cho cả phần đất giữ chân

Chúng em tươi tốt toàn dân no lòng
Là gì?

(Bó mạ)

- Giồng một năm, nhằm một tháng
  Bán một ngày, còn bao nhiêu đổ đi tất
  Là cây gì?

(Cây lá móng)

- Đầu thì đội nước
  Đuôi thì ở thượng thiên
  Mang năm cánh trắng là mồm
  Nằm trong chậu nước, êm đềm chơi xuân
  Là cây gì?

(Cây thủy tiên)

- Cây lum tum, lá loe toe
  Mùa đông ấp lại, mùa hè nở ra
  Là cây gì?

(Cây sen)

- Vốn xưa ta ở thủy tề
  Ngày nay ta bỏ ta về dương gian
  Ngày sau hoa nở nhị tàn
  Thời ta lại bỏ dương gian ta về
  Là cây gì?

(Cây sen)

- Cây gì mới mọc thì cao
  Lần lần lại thấp cớ sao lạ kỳ?

  (Cây nấm)

- Cây xon xon, lá xanh xanh
  Rút ruột đem bán cho anh lấy tiền
  Ruột làm nên tấm áo êm
  Ai ai cũng phải cầm tiền đi mua
  Là cây gì?

  (Cây bông)

- Thân em thịt trắng da hồng
  Chui xuống dưới đất lấy chồng đẻ con
  Đất tốt thì đẻ sòn sòn
  Đất xấu em đẻ ít con gầy gò
  Là cây gì?

  (Cây lạc)

- Trên thượng đình cho bông không trái
  Dưới thượng đình có trái không bông
  Là cây gì?

  (Cây lạc)

- Cây xanh xanh, lá xanh xanh
  Bông ở trên cành, trái ở dưới sâu
  Là cây gì?

  (Cây đậu phộng, tức cây lạc)

- Mẫu thân sinh tử đắc tràng
  Con cháu họ hàng chiếm bảng đồng khoa
  Là cây gì?

  (Cây đậu)

- Cây vuông lá xiên
  Quả chỉ thiên, hoa chỉ địa
  Là cây gì?

  (Cây vừng)

- Cây lia tia, lá lắt tắt
  Dễ ăn mà khó nhặt
  Là cây gì?

  (Cây vừng)

- Thập niên đăng hỏa công trình
  Nguyên khôi trúng bảng một mình vinh hoa
  Là cây gì?

  (Cây trạng nguyên)

- Trên thì lươn lách
  Dưới thì chạch chui
  Là cây gì?

  (Cây khoai lang)

- Tự nhiên cắt khúc mà chôn
  Bữa sau sống lại, đẻ con từng bầy
  Là gì?

  (Dây khoai lang)

- Mẹ vừa bằng ngón tay thì lại biết bò
  Con bằng bắp giò mà chẳng biết đi
  Là gì?

  (Dây bí và quả bí)

- Mình vàng mà mặc áo xanh
  Một trăm chỉ thắm quấn quanh mình vàng
  Là gì?

  (Bắp ngô)

- Còn duyên má phấn răng tô
  Hết duyên héo hắt tóc khô mình vàng
  Phòng khi quân tử nhỡ nhàng
  Đút quàng vào bếp, trộn quàng với cơm
  Là gì?

  (Bắp ngô)

- Ngoài xanh, trong trắng như ngà
  Đức ông cũng chuộng, đức bà cũng yêu
  Là quả gì?

  (Quả cau)

  Ngoài xanh trong lại điểm ngà
  Nam yêu, nữ trọng đậm đà duyên vui
  Là quả gì?

  (Quả cau)

- Thân em nho nhỏ
  Da xanh, ruột đỏ

Thịt trắng nõn nà
Từ thuở xa xưa
Bạn cùng lá, đá
Là quả gì?

(Quả cau)

- Thủ khinh mình trọng
  Lấy lọng mà che
  Ông tú, ông nghè
  Ai ai cũng mộ
  Là quả gì?

(Quả cau)

- Khi xưa em ở trong cung
  Bây giờ em lớn tứ tung ngũ hành
  Mình tròn, bụng trắng, da xanh
  Bắc cầu chín nhịp, dỗ dành em qua
  Đưa em vào cửa vào nhà
  Lấy dao róc cắt, đem ra lăng trì
  Chuyện gì, mặc kệ cố tri
  Duyên ưa phận đẹp cũng vì có tôi
  Là quả gì?

(Quả cau)

- Mặc áo xanh, đội nón xanh
  Đi quanh một vòng
  Mặc áo trắng, đội nón trắng
  Là quả gì?

(Quả cau khi róc vỏ)

- Già thì đặc bí bì bì
  Con gái đương thì rỗng toách toành toanh
  Là quả gì?

  (Quả cau lúc già và lúc là cau hoa)

- Chân chẳng đến đất, cật chẳng đến trời
  Lơ lửng giữa trời mà đeo bị sỏi
  Là quả gì?

  (Quả lựu)

- Chân chẳng đến đất
  Cật chẳng đến trời
  Lơ lửng giữa vời mà đeo bị đá
  Là quả gì?

  (Quả thị)

- Tâm phúc trắng trong
  Quả không đen bạc
  Nước nhà gánh vác
  Huynh đệ lo tròn
  Trách người phụ tấm lòng son
  Trẻ đà khoét mắt già còn đầu cưa
  Là quả gì?

  (Quả dừa)

- Giữa lưng trời có vũng nước trong
  Cá lòng tong lội không tới
  Là quả gì?

  (Quả dừa)

- Sóng không đến, bến không vào
  Lơ lửng giữa trời làm sao có nước
  Là quả gì?

  (Quả dừa)

- Trên trời có giếng nước trong
  Con kiến không lọt, con ong không vào
  Là quả gì?

  (Quả dừa)

- Chân không đến đất
  Cật không đến trời
  Lơ lửng giữa trời
  Mà trong có nước
  Là quả gì?

  (Quả dừa)

- Sột sạt như lá chuối khô
  Hai bên những chảy như hồ Long Vân[1]
  Từ quan cho chí đến dân
  Ai ai cũng phải uống nước Long Vân chi hồ[2]
  Là quả gì?

  (Quả vú sữa)

---

1. Câu này còn có dị bản là: "Đôi bên đồng hồ, nước chảy vạn vân".

2. "Ai ai cũng phải uống nước vạn vân Tây Hồ".

- Da cóc mà bọc trứng gà
  Bổ ra thơm phức cả nhà muốn ăn
  Là quả gì?

  (Quả mít)

- Da em da cóc
  Bọc một bụng vàng
  Bà con xóm làng
  Nuốt mềm, nhả cứng
  Là quả gì?

  (Quả mít)

- Bằng trang cườm tay
  Để ngay đầu Phật
  Là quả gì?

  (Quả chuối)

- Cong cong như cái bắp cày
  Một trăm chú khách đậu ngày đậu đêm
  Là gì?

  (Buồng chuối)

- Da cóc mà bọc bột lọc
  Bột lọc mà bọc hòn than
  Là quả gì?

  (Quả nhãn)

- Quả gì bé nhỏ tròn tròn
  Da sùi, thịt trắng bọc hòn than đen
  Là quả gì?

(Quả nhãn)

- Da cóc mà bọc bột lọc
  Bột lọc mà bọc hòn son
  Là quả gì?

(Quả vải)

- Ngoài da cóc
  Trong bột lọc
  Giữa đỗ đen
  Là quả gì?

(Quả na)

- Trẻ thì không mở mắt ra
  Đến khi về già mới tráo mắt trông
  Là quả gì?

(Quả na)

- Vừa bằng cái đục đạc
  Trong nạc ngoài xương
  Thành thọ vô cương
  Trong xương ngoài nạc
  Là quả gì?

(Quả ổi)

- Chân chẳng đến đất
  Cật chẳng đến trời
  Lơ lửng giữa vời mà đeo bị đạn
  Là quả gì?

  (Quả ổi)

- Chân chẳng đến đất
  Cật chẳng đến trời
  Lơ lửng giữa vời mà đeo bị tép
  Là quả gì?

  (Quả bưởi)

- Tên em không thiếu chẳng thừa
  Tấm lòng vàng ngọt, ngon vừa lòng anh
  Là quả gì?

  (Quả đu đủ)

- Tên em không thiếu chẳng thừa
  Ăn sống, ăn chín, muối dưa để dành
  Là quả gì?

  (Quả đu đủ)

- Mình tròn có mắt xung quanh
  Một chân đứng vững, tóc xanh trên đầu
  Là quả gì?

  (Quả dứa)

- Bằng con gà rằn
  Nằm lăn trong bụi
  Là quả gì?

  (Quả dứa)

- Ông già ngồi cạnh bờ sông
  Có trăm con mắt mà không thấy đường
  Là quả gì?

  (Quả dứa)

- Vừa bằng trái cau, một mình mang hai bịnh
  Là quả gì?

  (Trái mù u)

- Nghĩ mình hai tật cam đành
  Trời sanh phải chịu biết làm sao đây
  Là quả gì?

  (Trái mù u)

- Thơ thẩn chỉ có một mình
  Chồng con chẳng có ra tình quạnh hiu
  Là quả gì?

  (Quả sầu riêng)

- Đa mang chi nữa đèo bòng
  Vui gì thế sự mà mong nhân tình
  Là quả gì?

  (Quả sầu riêng)

- Một mình âm ỉ canh chầy
  Đĩa dầu vơi, nước mắt đầy năm canh
  Là quả gì?

  (Quả sầu riêng)

- Vui là vui gượng kẻo mà
  Ai tri âm đó mặn mà với ai
  Là quả gì?

  (Quả sầu riêng)

- Ruột chấm vừng đen
  Ăn vào mà xem
  Vừa mát vừa bổ
  Là quả gì?

  (Quả thanh long)

- Mình tròn lông mọc rậm rì
  Sao không uống rượu mà mặt thì đỏ au
  Cởi trần da trắng phau phau
  Đã chẳng có đầu lại chẳng có đuôi
  Tên nghe thú vị nhất đời
  Hễ gọi đến thời nhảy xổ đến ta
  Là quả gì?

  (Quả chôm chôm)

- Thân em nghĩ đã đẹp rồi
  Ai ngờ thiên hạ chẳng coi ra nào
  Lời ăn tiếng nói ngọt ngào

Chanh chua thứ nhất lẽ nào ai ưa
Vậy mà có kẻ say sưa
Yêu anh nhân ngãi sớm trưa mặn mà
Là quả gì?

(Quả sấu)

- Quả gì ăn chẳng được nhiều
  Nhưng mà nhìn thấy bao nhiêu người thèm?

  (Quả chanh)

- Tiếng thanh cảnh để về sau
  Thà rằng nước lã ăn rau cũng đành
  Là quả gì?

  (Quả chanh)

- Dưới trần có quả lạ đời
  Đầu đeo tai bạc lả lơi loang toàng
  Lốt xanh đổi lấy lốt vàng
  Từ khi lên tám, bước sang lên mười
  Lốt trong thì lấy ăn chơi
  Lốt ngoài để cứu những người bệnh nhân
  Là quả gì?

  (Quả quýt)

- Nước trong rửa sạch ruột trơn
  Một câu danh lợi chi sờn lòng ta
  Là quả gì?

  (Quả thanh yên)

- Không phải núi mà có khe
  Không phải bưởi mà có múi
  Là quả gì?

  (Quả khế)

- Khi nhỏ, em mặc áo xanh
  Khi lớn bằng anh, em thay áo đỏ
  Là quả gì?

  (Quả ớt)

- Lúc trẻ thì mặc áo xanh
  Lớn lên áo đỏ đẹp tình giao duyên
  Là quả gì?

  (Quả ớt)

- Khi đang xuân xanh,
  em không nhuộm màu son phấn
  Khi về già rồi, em mới điểm phấn tô son
  Là quả gì?

  (Quả ớt)

- Mẹ em khéo đẻ em ra
  Mình trắng như ngà, cái đế xanh xanh
  Yêu em đem về nhà anh
  Cho em ăn muối để dành được lâu
  Là quả gì?

  (Quả cà)

- Phi long, phi ly, phi hổ, phi tùng
  Phi cầm thú chi loại
  Thường ở mãi sơn lâm
  Hữu nhĩ vô tâm
  Bất ngôn nhi thỉnh
  Là quả gì?

(Quả sim)

- Vừa bằng đốt tay
  Thay lay bụng máu
  Đến mùa tháng sáu
  Con cháu được ăn
  Là quả gì?

(Quả sim)

- Hoa vàng mà kết quả xanh
  Quả xanh, ruột trắng lại sinh hạt vàng
  Là quả gì?

(Quả bí đao)

- Cây vô thước, lá ba khe
  Sinh mùa hè, tử mùa đông
  Sinh bạch, tử hồng
  Là quả gì?

(Quả gấc)

- Chân chẳng đến đất
  Cật chẳng đến trời

Lơ lửng giữa vời mà đeo bị máu
Là quả gì?

(Quả gấc)

- Hoa gì quả quyện với trầu
  Để cho câu chuyện mở đầu nên duyên?

  (Hoa cau)

- Trải bao đêm vắng cùng mưa móc
  Vẫn một màu son với chị em
  Là hoa gì?

  (Hoa đào)

- Mẹ cha nàng ở Diêm vương
  Sanh con lại ở Tây phương Phật đài
  Là hoa gì?

  (Hoa sen)

- Hoa gì khi nở trên cành
  Già chui xuống đất để dành nuôi ta?

  (Hoa lạc)

- Đỏ choen choét, toét tòe loe
  Xanh lè lè, quắp quặp quặp
  Là hoa gì?

  (Hoa chuối)

- Còn non con ở sau lưng
  Cha già mãn kiếp đỏ bừng mặt lên
  Là hoa gì?

(Hoa chuối)

- Vừa bằng con gà trống đỏ
  Thò lõ trên cây
  Là gì?

(Bắp chuối)

- Cây xanh, lá đỏ, hoa vàng
  Hạt đen, rễ trắng, đố chàng biết chi
  Là rau gì?

(Rau sam)

- Cây xanh mà lá cũng xanh
  Cái củ trắng nõn, nấu canh ngọt lừ
  Là gì?

(Rau cải)

- Đêm nằm luống những ngẩn ngơ
  Chiêm bao thấy bậu, dậy rờ thì không
  Là gì?

(Rau mơ)

- Cây thấp la đà
  Có hoa không trái

Chỉ hái lá nấu ăn
Là rau gì?

(Rau muống)

- Thân em ở bụi ở bờ
  Chồng con không có mà nhờ tiếng kêu
  Là rau gì?

(Rau má)

- Bác mẹ sinh ra vốn che tàn
  Ngồi đâu cũng có các nàng hầu bên
  Khi thái bình chẳng ai dùng đến
  Lúc hoạn nạn sướng bằng tiên
  Là củ gì?

(Củ khoai sọ)

- Vừa tròn vừa dài
  Trăm hai mươi thước
  Đánh lướt qua sông
  Đánh bông ngọn gạo
  Đánh đạo đầu đình
  Là củ gì?

(Củ từ)

- Cò quăm lấy ở dưới đầm
  Đem về nấu nướng kỳ cầm cả đêm
  Nước hết thì lại đổ thêm

Nấu đi nấu lại mới mềm cò quăm
Là củ gì?

(Củ ấu)

- Da cóc mà bọc trứng tiên
  Của mua mất tiền mà chẳng được ăn
  Là củ gì?

(Củ nâu)

- Quê em vốn ở sơn lâm
  Sinh ra em vốn hồng tâm hắc bì
  Đem ra cho đến kinh kỳ
  Tìm nơi bạch bố ta thì kết duyên
  Là củ gì?

(Củ nâu)

- Quê em vốn ở trên rừng
  Yêu em, anh vượt đường trường anh lên
  Da em vừa nhám vừa đen
  Nhưng lòng máu đỏ, anh đem em về
  Có em màu đượm nắng hè
  Có em áo cũng thêm bề đẹp xinh
  Là củ gì?

(Củ nâu)

- Đầu bằng con ruồi
  Đít bằng cái đĩa
  Là lá gì?

(Lá trầu không)

- Cây tầm vông, lá tầm vênh
  Ăn sống thì lành, nấu canh thì độc
  Là lá gì?

  (Lá trầu không)

- Cong cong như cần câu trúc
  Tam, tứ, ngũ, lục, thất, bát chi gia
  Đàn ông cho chí đàn bà
  Ai ở buồng ấy chớ qua buồng người
  Là gì?

  (Cái hương đài sen)

- Mặt tròn vành vạnh tựa như gương
  Con con cháu cháu khắp tứ phương
  Thuở đương thì màn che, trướng rủ
  Khi về già dầu nắng, dãi sương
  Là gì?

  (Cái hương (đài) sen)

- Một cột mà có hai vách, rách không ai vá
  Là gì?

  (Tàu lá chuối)

- Vừa bằng cánh cửa
  Nằm ngửa giữa trời
  Là gì?

  (Tàu lá chuối)

- Thân hình thì chết đã lâu,
Mà hai con mắt, bộ râu hãy còn
Là gì?

(Gốc tre, trúc khô)

- Ông già ông chết đã lâu
Con mắt thao láo, hàm râu vẫn còn
Là gì?

(Gốc tre, trúc khô)

- Mình dài một thước, cổ mọc lông mao
Gặp người quân tử xỏ ngay vào
Là gì?

(Cỏ may)

- Sừng sững mà đứng giữa đồng
Quan đi không tránh lại hòng đánh quan
Là cây gì?

(Cây cỏ may)

- Mình dài hoa nhọn kim châm
Dầu xanh dầu trắng dầu thâm cũng vừa
Dầu ai đi sớm về trưa
Năm canh cũng đợi cũng chờ cả năm
Là cây gì?

(Cây cỏ may)

- Suôn đuồn đuột, trong ruột có mắc
  Là gì?

(Cây cỏ năng,
một loại cỏ ở Đồng Tháp Mười)

- Một người làm quan, cả nhà được đi tàn
  Là gì?

(Khóm khoai)

CÂU ĐỐ VỀ ĐỒ VẬT

- Ở nhà bằng tựa bắp tay
  Ra ngoài bành trướng to tày cái nia
  Là gì?

(Cái dù, còn gọi là cái ô)

- Một cột mà chín mười kèo
  Vải xanh, vải đỏ mà treo bốn bề
  Là cái gì?

(Cái dù)

.

- Cây chi nhánh sắt, cội ngà
  Đố chàng nho sĩ biết là cây chi?

(Cây (cái) ô)

- Một cột mà chốt tứ bề
  Khi đi thì mở, khi về cấm cung
  Là cái gì?

(Cái ô)

- Một cột tám kèo
  Đêm teo, ngày nở
  Là cái gì?

  (Cái ô)

- Ông cố trong Huế
  Ông cố, cố ai
  Là cái gì?

  (Cái ô)

- Mình bằng cái thúng
  Dụng như cái tơi
  Ngày thời dạo khắp mọi nơi
  Đêm về đậu tại cái mắc
  Là cái gì?

  (Cái ô)

- Chùa một cột mà chốt xâu ngàng
  Nhà vua, nhà quan, ai ai cũng có
  Con nhà kẻ khó, kẻ có người không
  Là cái gì?

  (Cái ô)

- Một ông với lại một bà
  Sinh ra con cháu được ba mươi người
  Mười con xinh đẹp tốt tươi
  Bốn con nho sĩ cứ đòi làm quan
  Tám con voi, ngựa bành vàng

Tám con xe, súng dọc ngang cả trời
Là gì?

(Bộ tam cúc)

- Hai mẹ sinh ba chục con
Ở chung nhà mà còn sinh sự đánh nhau
Đánh nhau thì đánh trên đầu
Thiên hạ chạy tới coi lâu nó mòn
Là gì?

(Bộ cờ tướng)

- Hai ông mà không có bà
Sinh ra con cháu được ba mươi người
Mười người mặt đẹp tốt tươi
Bốn người nho sĩ nối đời làm quan
Tám người voi ngựa nghênh ngang
Tám người gươm giáo vượt sang nước người
Là gì?

(Bộ cờ tướng)

- Bốn bên thành lũy không thấp không cao
Có sông, có nước, cá chẳng vào
Voi đi đến đấy dừng chân lại
Đôi bên văn vũ nghĩ làm sao[1]
Là gì?

(Bàn cờ)

---

1. Câu này còn có dị bản là: "Triều thần (hoặc Bây giờ) binh sĩ luận làm sao".

- Thân em xưa ở bụi tre
  Mùa đông xếp lại mùa hè mở ra
  Là cái gì?

  (Cái quạt giấy)

- Thân em phỏng độ mười tám, đôi mươi
  Nực thời dùng đến, rét thời bỏ đi
  Là cái gì?

  (Cái quạt)

- Còn tiên tích việt ở tay
  Nỗi đêm khép mở, nỗi ngày riêng chung
  Là cái gì?

  (Cái quạt)

- Nghĩ mình phận mỏng cánh chuồn
  Khuôn thiêng biết có vuông tròn được vay
  Vô duyên, dễ lấy cầm tay
  Nỗi đêm khép mở, nỗi ngày riêng chung
  Là cái gì?

  (Cái quạt)

- Anh bên kia sông, em bên này sông
  Anh đuổi cùng vòng, chẳng bắt được em
  Là cái gì?

  (Cái cối xay)

- Cô kia con cái nhà ai
  Thắt lưng nhiễu trắng, lỗ tai đeo trầm
  Đứng bên nghe tiếng rầm rầm
  Ru đi ru lại ầm ầm bên tai
  Là cái gì?

  (Cái cối xay)

- Lù lù mà đứng giữa nhà
  Hễ ai động đến thì òa khóc lên
  Là cái gì?

  (Cái cối xay)

- Đập không la, chém không la
  Cầm tai lôi, la eo éo
  Là cái gì?

  (Cái cối xay lúa)

- Trên ầm ầm, ạc ạc
  Dưới lác đác mưa rơi
  Là cái gì?

  (Cái cối xay lúa)

- Nghiến răng như sấm như giông
  Một đoàn con nít tồng ngồng chạy ra
  Là cái gì?

  (Cái cối xay lúa)

- Mình tròn vành vạnh
  Tay thẳng đơ đơ

Ăn hết hàng bồ
Lưỡi không đụng đậy
Là cái gì?

(Cái cối xay lúa)

- Sinh ra chỉ có một tai
Hai hàm ngậm chặt nhai hoài quanh năm
Ăn cơm trắng, uống nước trong
Ăn vừa đến miệng là răng nhả liền
Là cái gì?

(Cái cối xay bột)

- Có chuôm mà chẳng có chà
Có hai con cá nhảy ra, nhảy vào
Là cái gì?

(Cái cối giã giò)

- Đầu ăn gạo, đuôi chạm đất
Là cái gì?

(Cái cối giã gạo bằng chân)

- Không ăn mà mổ cuống cuồng
Mệt nhoài đứng chống, ra tuồng dửng dưng
Là cái gì?

(Cái chày đạp giã gạo)

- Xưa kia em ở trên rừng
  Em xuống hạ bạn[1] tuổi chừng sáu mươi
  Làm cho đất lở long trời
  Bao giờ chín chục thì người mới tra[2]
  Là cái gì?

  (Cái chày giã gạo)

- Có mình mà chẳng có chân
  Có đầu, có mỏ, cái thân rõ dài
  Còn đôi cánh thiếu cả hai
  Ai đem cho gạo mổ hoài không ăn
  Là cái gì?

  (Cái chày giã gạo)

- Không ăn mà mổ cuống cuồng
  Đục một cái chuồng nhốt lấy cái đuôi
  Là cái gì?

  (Cái chày giã gạo)

- Mình tròn như cái mâm
  Không đuôi đầu, có mặt
  Có hàng ngàn con mắt
  Vuông vức đứng bên nhau
  Là cái gì?

  (Cái sàng)

---

1. *Hạ bạn:* vùng đồng bằng ở cửa sông hay ven biển.
2. *Tra:* già (tiếng Nghệ An, Hà Tĩnh).

- Quanh quanh mây liệng tứ bề
  Tròn như mặt nguyệt, mưa về nắng ra
  Là cái gì?

  (Cái nong)

- Bốn cẳng mà chẳng hay đi
  Bốn cánh rù rì nhả ngọc phun châu
  Là cái gì?

  (Cái quạt lúa)

- Trăm năm tính cuộc vuông tròn
  Phải dò cho đến ngọn nguồn suối sông
  Là cái gì?

  (Cái bồ)

- Vốn xưa nó ở trên non
  Đem về mà tạc trên tròn dưới vuông
  Là cái gì?

  (Cái bồ)

- Miệng rộng tày nong
  Bụng phồng tày trống
  Đói ra xó cổng
  No chạy vào nhà
  Khi trẩy đường xa
  Trẻ già tránh giạt
  Là cái gì?

  (Cái bồ)

- Hai tay ôm lấy vai nàng
  Chồng con chi đó mà thương não nùng
  Là cái gì?

(Cái bị)

- Không ăn thì đói, ăn rồi bị trói
  Là cái gì?

(Cái bao bị)

- Bốn chân đạp đất từ bi
  Đã ăn chén sứ, ngại chi chén sành
  Là gì?

(Tủ đựng chén bát)

- Vô thủ, vô vĩ, vô nhĩ, vô tâm
  Vốn tại sơn lâm, hay ăn thịt sống
  Là cái gì?

(Cái thớt)

- Ăn rồi lại quẹt
  Rửa mặt đi nằm
  Hỏi đến lại câm
  Ai mời thì đến
  Là cái gì?

(Cái thớt)

- Ăn thì nằm ngửa
  Ngủ thì nằm nghiêng

Uống rượu thì kiêng
Chuyên ăn thịt cá
Là cái gì?

(Cái thớt)

- Nhà đen lại đóng khố đen
Trên thì sấm động, dưới thì đèn chong
Là cái gì?

(Bếp nấu cơm)

- Sinh ra con gái má hồng
Gả đi lấy chồng đất nước người ta
Bao giờ tuổi tác về già
Thì em lại cứ quê cha trở về
Là cái gì?

(Cái nồi đất)

- Cổ cao hai ngấn miệng tròn
Đói no ngày tháng bị mòn cả trôn
Là cái gì?

(Cái nồi đất)

- Lúc sống tôi ở cùng ông
Chết lại ra đồng hóa kiếp lai sinh
Là cái gì?

(Cái nồi đất)

- Khi ở nhà cha, da đỏ hồng hồng
  Khi về nhà chồng, da đen trùi trũi
  Là cái gì?

(Cái nồi đất)

- Vừa bằng quả bí, nhi nhí những hột
  Là gì?

(Nồi cơm)

- Bằng trang cái nón
  Cả bọn được nhờ
  Là cái gì?

(Nồi cơm)

- Ba cây, một quả, ra rả những hột
  Là gì?

(Ba ông đầu rau và nồi cơm)

- Sông Thao nước đục lờ lờ
  Có hai thằng bé đánh cờ giữa sông
  Là cái gì?

(Nồi cơm và đôi đũa cả)

- Nghĩ mình phận đã vê tròn
  Dầu bao than lửa chẳng mòn được nao
  Long, ly, quy, phượng sánh vào

Đem và ví với cao[1] cao kém gì
Là cái gì?

(Cái vung nồi)

- Mình đen như quạ, dạ trắng như bông
Giữa thắt cổ bồng, đít đeo nồi nước
Là cái gì?

(Chõ xôi)

- Bị vặn, bị trói, bị gài
Mà lại mang nặng hằng ngày cực chưa
Là cái gì?

(Cái rế)

- Ba chân tư thế vững vàng
Nhờ ta trăm họ sẵn sàng ấm no
Là cái gì?

(Cái kiềng)

- Ba chị em chung nhau một vòng cổ
Là cái gì?

(Cái kiềng)

- Hòn chi đo đỏ
Nằm giữa đống tro

---

1. Trời.

Ông nhỏ ông to
Đố ai cầm được
Là gì?

(Hòn than)

- Vừa bằng cái thúng
  Lăn đùng giữa nhà
  Cả nhà chạy đến
  Là cái gì?

(Mâm cơm)

- Mình tròn nằm nặm
  Da thắm như vàng
  Trước đẹp mặt chàng
  Sau con nhà lịch sự
  Là cái gì?

(Cái mâm thau)

- Cả nhà có một bà hay ăn cơm trước
  Là cái gì?

(Đôi đũa cả)

- Đôi ta như gậy chống rèm
  Vừa đôi thì lấy, ai gièm mặc ai
  Là gì?

(Đôi đũa ăn cơm)

- Quê em ở Hà Đông
  Tuổi em vừa lên tám
  Nội trong triều ai dám xôn xao
  Một ngày đôi bận ra vào
  Chẳng biết ngày nào tới chốn quê hương
  Sống thì kẻ trọng người thương
  Một mai thác xuống vứt xương xó rào
  Là cái gì?

  (Cái bát)

- Một đàn cò trắng phau phau
  Ăn no tắm mát rủ nhau đi nằm
  Là cái gì?

  (Rổ bát)

- Có môi mà chẳng có răng
  Ăn canh ăn giấm không ăn được trầu
  Là cái gì?

  (Cái muôi)

- Tròn tròn như lá tía tô
  Rớt xuống ao hồ đầu ướt đuôi khô
  Là cái gì?

  (Cái vá, tức cái muôi)

- Lưng cong vòng nguyệt
  Chí quyết đèo bòng
  Đắng cay cũng chịu, mặn nồng cũng theo
  Là cái gì?

  (Cái thìa)

- Vốn dòng quân tử xưa nay
  Mà lòng ái quốc khi đầy khi vơi
  Là cái gì?

(Ấm tích)

- Mình tròn mặc áo bà ba
  Cổ đeo kiềng bạc xinh mà làm sao
  Có khách cúi cổ lạy chào
  Mà hàng nước mắt đổ ào như mưa
  Là cái gì?

(Ấm tích)

- Vốn xưa ở đất sinh ra
  Mà ai cũng gọi tôi là con quan
  Dốc lòng việc nước lo toan
  Đầy vơi cũng mặc thế gian ít nhiều
  Là cái gì?

(Cái ấm bằng đất nung)

- Bốn con cùng ở một nhà
  Được mẹ chia của tách ra mỗi người
  Là cái gì?

(Ấm nước và bốn cái chén)

- Bốn con cùng ở một nhà
  Mẹ thời chia của con ra nhà người
  Là cái gì?

(Ấm nước và bốn cái chén)

- Đầu là sắt, đuôi là gỗ
  Không có nó, củi không thành
  Là cái gì?

  (Cái búa bổ củi)

- Chim chi sắc mỏ cao mồng
  Chim chi không cánh, không lông, mình trần
  Là gì?

  (Cái rìu)

- Một mẹ sinh độ trăm con
  Đứa nào đứa nấy vuông tròn như nhau
  Đứa thì ăn ở cơ cầu
  Đứa thì đánh mẹ, cháy đầu con đi
  Là cái gì?

  (Bao diêm)

- Một mẹ đẻ được bọc con
  Đứa nào đứa nấy đầu tròn như nhau
  Xót thương số phận thương đau
  Nên chúng lần lượt đập đầu ra đi
  Là gì?

  (Bao diêm)

- Ngoài thời bít những bằng đồng
  Xe chạy trên đá, trong lòng độn bông
  Khen cho ai khéo có công

Thủy hỏa tương chế thật thông vô cùng
Là cái gì?

(Bật lửa)

- Cây suôn đuồn đuột, trong ruột có dây
Là cái gì?

(Cây nến)

- Ngoài da non trong bọc lấy xương
Đêm năm canh hao mòn mình thiếp
Nghĩ lại đoạn trường, nước mắt tuôn rơi
Là cái gì?

(Cây nến)

- Nỉ non suốt một đêm trường
Sầu tuôn đứt nối, châu tuôn ngắn dài
Là cái gì?

(Cây nến)

- Đầu đen như quạ
Dạ trắng như bông
Lưng thắt cổ bồng
Đít mang lọ nước
Là cái gì?

(Cái đèn dầu)

- Đồng bạc, nước vàng
Con rắn nằm ngang

Lấy sào mà chọc
Nó ngóc đầu lên
Là cái gì?

(Đĩa đèn dầu lạc)

- Cong cong như cái bắp cày
Ban đêm thì có, ban ngày thì không
Chính giữa thì có cái bông
Lấy tay đâu cái, cái mồng đỏ hoe
Là cái gì?

(Đèn dầu)

- Nước dưới, lửa côi[1]
Không sôi mà cạn
Là cái gì?

(Cái đèn dầu)

- Nước vào sông Đáy
Lửa cháy non cao
Đêm dài hiu hắt gió xao
Sông sâu nước cạn, non cao lửa tàn
Là gì?

(Đèn dầu)

- Bằng cái hạt cây
Ba gian nhà đầy

---

1. *Côi*: trên (tiếng Bình Trị Thiên).

Còn tỏa ra sân
Là gì?

(Ngọn đèn dầu)

- Vừa bằng hạt máu
  Sáng suốt sáu gian nhà
  Là cái gì?

(Ngọn đèn)

- Ngày búp đêm nở
  Là gì?

(Ngọn đèn)

- Vừa bằng ngón tay
  Chật ba gian đầy cả ra ngoài sân
  Là cái gì?

(Ngọn đèn)

- Không có tui đui cả nhà
  Là cái gì?

(Cái đèn)

- Sông tròn vành vạnh, nước đỏ như vàng
  Con rắn nằm ngang, lấy sào mà đẩy
  Là cái gì?

(Đĩa dầu thắp đèn)

- Một lũ ăn mày, một lũ quan
  Quanh đi quẩn lại cũng một đoàn
  Đêm thu gió lạnh đèn thời tắt
  Hết cả ăn mày, hết cả quan
  Là cái gì?

(Đèn kéo quân)

- Cũng thành cũng quách cũng đao binh
  Đoàn quân vây bọc chung quanh mấy vòng
  Đương khi tập trận hỏa công
  Gặp cơn giông tố thành trong tối mò
  Là cái gì?

(Đèn kéo quân)

- Thượng thò lò, hạ bất thò lò
  Mời thầy bắt mạch thầy đoán cho
  Trung tâm hữu hỏa, da bạch chỉ
  Thiên binh vạn mã trẩy quanh co
  Là cái gì?

(Đèn kéo quân)

- Quân kéo chữ O
  Giữ thu đại hội
  Là cái gì?

(Đèn kéo quân)

- Gặp tuần gió mát lại trăng thanh
  Trên dưới đang vui cảnh thái bình

Dồn dập Tràng An binh lửa động
Quân dân lũ lượt kéo quanh thành
Là cái gì?

(Đèn kéo quân)

- Bụng rỗng xương gầy
Chạy đến hỏi thầy
Thầy đoán: hỏa tại phúc trung
Cắt một chén thuốc: da phong, phong bạch chỉ
Là cái gì?

(Cái đèn giấy)

- Có cánh mà ở trên cao
Hôm nay bỗng lại rơi vào tay em
Em cầm em múa em xem
Giơ cao em rước trong đêm trăng rằm
Là cái gì?

(Đèn ông sao)

- Đi thì ăn trốc ngồi trên
Về thời len lét đứng bên xó hè[1]
Là cái gì?

(Cái nón)

---

1. Câu này còn có dị bản là: "Về thời lại phải nằm bên xó hè".

- Tròn như lá tía tô
  Đông tây nam bắc đi mô cũng về
  Là cái gì?

  (Cái nón)

- Nắng lửa mưa dầu ta không bỏ bạn
  Tối lửa tắt đèn bạn lại bỏ ta
  Là cái gì?

  (Cái nón)

- Không phải gàu cũng dùng để tát
  Không phải quạt cũng để giải nồng
  Không phải nong cũng dùng để đựng
  Không phải mũ cũng để đội đầu
  Đố ai giải được trong câu
  Ngăn sông cách núi ta đâu quên người
  Là cái gì?

  (Cái nón)

- Bình thành công đức bấy lâu
  Ai ai cũng đội trên đầu xiết bao
  Là cái gì?

  (Cái nón)

- Cưỡi đầu lại cưỡi cổ
  Dãi nắng với dầm mưa
  Gặp người lễ phép chào thưa

Anh hùng trân trọng, tiểu thư nuông chiều
Là cái gì?

(Cái nón)

- Với người cao nhất
  Vẫn hơi cao hơn
  Khi mưa khi nắng
  Mọi người biết ơn
  Là cái gì?

(Cái nón)

- Hai anh cùng giống cùng nòi
  Anh thích ngồi trốc, anh đòi cõng chơi
  Gió sương, mưa nắng mặc trời
  Từ xưa vốn bạn không rời nhà nông
  Là gì?

(Cái nón và cái áo tơi)

- Giữa đường bắt được của
  Tìm thấy thì bỏ đi
  Không tìm thấy thì mang về
  Là cái gì?

(Cái gai giẫm phải)

- Không vót mà nhọn
  Là cái gì?

(Cái gai)

- Chân đỏ mình đen
  Đầu đội hoa sen
  Lên chầu Thượng đế
  Là gì?

  (Cây hương, nhang)

- Hai người xưa ở hai non
  Bây giờ hợp lại như con một nhà
  Kẻ làm xương, người làm da
  Phép linh biến hóa còn là một chân
  Là gì?

  (Cây hương, nhang)

- Vừa bằng cái nong, cả làng đong chả hết
  Là cái gì?

  (Cái giếng)

- Có miệng mà chẳng nói chi
  Bụng phình như chửa, bỏ gì cũng ăn
  Là cái gì?

  (Cái chum)

- Bốn bên thành hiểm lũy cao
  Có một thằng trọc nhảy vào nhảy ra
  Là gì?

  (Cái thùng và cái gáo múc nước)

- Đầu tròn trùng trục, đuôi dài lê thê
  Khắp chợ cùng quê ai ai cũng có[1]
  Là cái gì?

(Cái gáo múc nước)

- Xuống tắm ao hồ mình ướt đuôi khô
  Là cái gì?

(Cái gáo múc nước)

- Đầu tròn mình nhỏ thon thon
  Nắm đầu vặn cổ hai hàng lệ rơi
  Là cái gì?

(Vòi nước)

- Bốn bề thành lũy nghiêm trang
  Ở giữa có cửa, ở trên có đình
  Trong khi quan sĩ nương mình
  Quân kéo ngoài thành kèn thổi tò te
  Là cái gì?

(Cái máng)

- Một lòng vì nước vì nhà[2]
  Người mà không biết, trời đà biết cho
  Là cái gì?

(Cái máng nước)

---

1. Câu này còn có dị bản là: "Chó chẳng ra chó, dê chẳng ra dê".

2. Câu này còn có dị bản là: "Lòng ngay giữ lấy nước nhà".

- Trên vì nước, dưới vì nhà
  Lòng này ai tỏ cho ta hỡi trời
  Là gì?

  (Cái máng nước)

- Lá chi không cội, không cành
  Chỉ có một lá, ta mình trao tay
  Là gì?

  (Lá thư)

- Chị ơi xích lại cho gần
  Cho tôi chấm chút một hàng lệ rơi
  Là cái gì?

  (Lọ mực)

- Không phải bò cũng chẳng phải trâu
  Uống nước ao sâu, lên cày ruộng cạn
  Là cái gì?

  (Cái bút máy)

- Chẳng học mà thật là hay
  Một trăm thứ chữ, viết ngay được liền
  Là cái gì?

  (Cái bút)

- Cái mình nho nhỏ, cái mỏ nâu nâu
  Xuống tắm ao sâu, lên cày ruộng cạn
  Là cái gì?

  (Cái bút mực)

- Mình bầu, môi miệng nứt hai
  Chỉ có một mắt chui hoài trong hang
  Là cái gì?

  (Ngòi bút máy)

- Cây suôn đuồn đuột
  Trong ruột đen thui
  Con nít lui cui
  Dấn đầu đè xuống
  Là cái gì?

  (Cái bút chì)

- Ruột dài từ mũi đến chân
  Mũi mòn ruột cũng mòn dần đúng phân
  Là cái gì?

  (Cái bút chì)

- Mười thằng ở chung một hòm
  Thương cho đời chúng hao mòn mãi đi
  Là cái gì?

  (Hộp bút chì màu)

- Học tập cho kỳ đến hói đầu
  Vẫn hoàn dốt đặc, biết gì đâu
  Bề ngoài ra dáng khôn ngoan lắm
  Rút cục khôn ngoan chỉ bộ râu
  Là cái gì?

  (Cái bút lông)

- Nhất thủ, tam nguyên tiến đỗ đầu
  Tiếng tăm lừng lẫy khắp đâu đâu
  Là cái gì?

(Cái bút lông)

- Tuổi em chừng độ mười chín, đôi mươi
  Kẻ chê thất tiết, người cười bất trung
  Dù chẳng nên đạo vợ chồng
  Viết năm ba chữ bõ công mà về
  Làm nên ngựa cưỡi, tàn che
  Lấy năm bảy vợ cũng vì có em
  Là cái gì?

(Cái bút lông)

- Mình dài ba tấc, bịt mối một đầu
  Tuột mão làm râu
  Tính hay ngâm hồ lam thủy
  Con nhà tính khí thấy trắng thì ưa
  Là cái gì?

(Cái bút lông)

- Vạt ruộng vuông vức
  Cây lúa xanh đen
  Ai thấy cũng khen
  Chả khen chi, khen người khéo cấy
  Là gì?

(Trang sách chữ Nho)

- Mười năm làm bạn với đèn
  Giúp người quân tử chẳng hèn chí cao
  Là gì?

  (Quyển sách)

- Mặt em phương trượng chữ điền
  Da em thì trắng, áo đen mặc ngoài
  Lòng em có đất, có trời
  Có câu nhân nghĩa, có lời hiếu trung
  Dù khi quân tử có dùng
  Thì em sẽ ngỏ tấm lòng cho xem
  Là gì?

  (Quyển sách)

- Thầy khoe hay chữ thuộc làu
  Chủ nhà đi vắng đâu
  Ai hỏi văn chương thầy cũng không dám thở
  Là cái gì?

  (Cái tủ sách)

- Không cánh mà bay mới lạ đời
  Đã từng vượt bể lại qua khơi
  Tiêu diêu thế giới ngàn muôn dặm
  Lịch lãm xưa nay dễ mấy người
  Là gì?

  (Tờ báo)

- Ơn vua mà được áo vàng
  Có ấn, có quyết vẻ vang trong triều
  Mười một, mười hai thì có kẻ yêu
  Mười ba, mười bốn ai chiều làm chi
  Là cái gì?

  (Quyển lịch)

- Chịu tay bóc lột của người
  Thân tàn gầy guộc không lời thở than
  Suốt năm cuộc sống điêu tàn
  Sinh ra một lũ con ngoan nối dòng
  Là cái gì?

  (Quyển lịch)

- Một năm ngắn lại tày gang
  Mỗi ngày lại xét thời gian một lần
  Là cái gì?

  (Quyển lịch)

- Khách nào năm mới tới nhà
  Ngày ngày còm cõi, tiêu ma dần dần
  Là cái gì?

  (Quyển lịch treo tường)

- Chân ra chân rết, nuốt hết mọi người
  Là gì?

  (Ngôi nhà)

- Sừng sững mà đứng giữa trời
  Giơ vây, giơ cánh, nuốt người như không
  Là gì?

  (Ngôi nhà)

- Xương sườn xương sống
  Nuốt trộng người ta
  Ăn vô nhả ra
  Người ta vẫn sống
  Là gì?

  (Ngôi nhà)

- Chân vô số, vảy vô kể
  Có hai cánh thè lè mà chẳng biết bay
  Là gì?

  (Nhà ngói)

- Một mẹ nằm, trăm con gối
  Là cái gì?

  (Nóc nhà mái ngói)

- Nhà kia sinh được ba trai
  Chẳng thi chẳng đỗ cũng đòi làm quan
  Người dân phải ra luồn vào cúi
  Hy vọng mai sau tới Nát Bàn
  Là cái gì?

  (Cổng tam quan)

- Một mẹ nằm, trăm con bước
  Là cái gì?

  (Bậc cửa)

- Mình đồng, da sắt, đứng giữa cửa quan
  Gươm giáo chẳng sợ, chỉ sợ ông cào gan, móc ruột
  Là cái gì?

  (Cái khóa cửa)

- Sừng sững mà đứng cửa quan
  Giáo đâm không chết, lòi gan ra ngoài
  Là cái gì?

  (Cái khóa)

- Than rằng đất hỡi trời ơi
  Thân tôi gác cửa đâm tôi làm gì
  Là cái gì?

  (Cái ổ khóa)

- Mẹ con không đói, không nghèo
  Mẹ thì giữ cửa, con theo cùng người
  Con đi, cửa mẹ không rời
  Con chui bụng mẹ, mẹ thời lòi gan
  Là gì?

  (Ổ và chìa khóa)

- Sừng sững mà đứng giữa nhà
  Ai vào không hỏi, ai ra không chào
  Là cái gì?

(Cái cột)

- Đem thân che gió cho người
  Rồi ra mang tiếng con người chả khôn[1]
  Là cái gì?

(Cái giại)

- Có chân mà chẳng biết đi
  Quanh năm suốt tháng đứng ì một nơi
  Là gì?

(Cái giường)

- Ngả lưng cho thế gian nhờ
  Vừa êm vừa ấm lại ngờ bất trung
  Là cái gì?

(Cái phản)

- Có chân mà chẳng hay đi
  Cái cánh nhẵn lỳ mà chẳng hay bay
  Là cái gì?

(Cái phản)

---

1. Câu này còn có dị bản là: "Chẳng thương thì chớ lại cười không khôn".

- Sừng sững đứng một góc nhà
  Người vô thây kệ, người ra mặc lòng
  Có cánh mà chẳng có lông
  Làm gương cho khách má hồng thử coi
  Là cái gì?

  (Cái tủ gương)

- Việc mình không phải việc ai
  Nay làm không hết thì mai sẽ làm
  Là cái gì?

  (Cái bàn)

- Hai đầu một mặt bốn chân
  Có đàn em nhỏ quây quần xung quanh
  Là cái gì?

  (Bàn và ghế)

- Có chân mà chẳng biết đi
  Có mặt phẳng lỳ cho kẻ ngồi trên
  Là cái gì?

  (Cái ghế)

- Cái gì nhất diện chỉ thiên
  Tứ túc chỉ địa, người siêng cưỡi hoài
  Không ăn mà vẫn sống dai
  Chẳng tốn cọng cỏ, chẳng hoài hột cơm?

  (Cái ghế đẩu)

- Có mặt mà chẳng có mồm
  Râu ria hai sợi chạy vòng chạy vo
  Là cái gì?

  (Cái đồng hồ)

- Trăm năm tạc một chữ đồng
  Ngày mười hai khắc trong lòng nào quên
  Là cái gì?

  (Cái đồng hồ)

- Có kim có chỉ
  Chẳng để vá may
  Làm việc mê say
  Suốt ngày không nghỉ
  Là cái gì?

  (Cái đồng hồ)

- Thằng em đi trước bước lanh
  Để anh chậm chạp một mình đi sau
  Em nào có đợi anh đâu
  Loanh quanh rồi cũng gặp nhau giữa đường
  Là gì?

  (Kim phút và kim giờ)

- Khi xưa em trắng như ngà
  Vì chàng quân tử em đà hóa thâm
  Trách chàng quân tử vô tâm

Chàng đánh, chàng đập,
chàng lại còn nằm với tôi
Là cái gì?

(Cái chiếu)

- Cha ở trên rú
Chú ở dưới bùn
Gặp nhau đem về kết bè kết bạn
Ở quán dùng quán, ở nhà dùng nhà
Là cái gì?

(Cái chiếu)

- Ôm ta thì giữ lấy ta
Đến khi có việc chăng ra dọc đường
Là cái gì?

(Cái chiếu)

- Hai tay ôm sát cột nhà
Ruột gan chẳng có, chỉ da bầy nhầy
Là cái gì?

(Cái võng)

- Nhân nhân lưỡng thủ
Vô vũ hữu phong
Mình cong cong như hình bán nguyệt
Là cái gì?

(Cái võng)

- Ngó thời dáng dạng chiếc thuyền
  Cột buồm chẳng có, bốn bên dây ràng
  Có mười chú bạn lăng xăng
  Đung đưa chú lái nằm lăn ra hoài
  Là cái gì?

(Cái nôi)

- Vừa bằng cái trống tầm vông
  Đánh ngã đàn ông, đánh ngã đàn bà
  Đánh ngã Thanh Hoa, đánh ngã Kẻ Chợ
  Đánh ngã vợ vua
  Là cái gì?

(Cái gối)

- Nóng nực thì ghét đuổi tôi
  Hễ mà lành lạnh thì lôi tôi gần
  Là cái gì?

(Cái chăn)

- Mình bằng cái phản, đầu đội bốn sào
  Vừa ngăn lá thắm, vừa rào chim xanh
  Là cái gì?

(Cái màn)

- Trong nhà có bà hay la liếm
  Là cái gì?

(Cái chổi)

- Ngày thời dạo chốn lâu đài
  Đêm năm canh, thiếp chịu nằm dài một thân
  Là cái gì?

  (Cái chổi)

- Loẹt quẹt như đuôi gà thiến
  Liến thiến như ngọn thối lai
  Chúa mất tôi ngơ ngẩn kiếm hoài
  Tôi mất chúa nằm im lẳng lặng
  Là cái gì?

  (Cái chổi)

- Mình vàng mà thắt đai vàng
  Một mình dọn dẹp sửa sang trong nhà
  Là cái gì?

  (Cái chổi đót)

- Gió lao xao trông ngọn thảo lay
  Ban ngày dạo chốn tiền đài
  Tối lại nằm kề vách ngọc
  Bởi thương chúa nên thân tôi cồi cộc
  Gẫm mình tàn còn một nắm xương
  Là cái gì?

  (Cái chổi)

- Không sông mà bắc cầu kiều
  Không rừng mà có chim kêu trên ngàn

Không ruột mà lại có gan
Không thờ mà có song loan để ngồi
Là cái gì?

(Khung cửi)

- Sang sông một nhịp cầu dài
Mười tên lực sĩ đứng hai bên bờ
Cầu reo nghe tiếng phật phờ
Mười tên lực sĩ dô hò kéo lên
Là cái gì?

(Khung cửi)

- Cầu bạch mà bắc qua đầm
Trâu ăn trâu đói, nghé nằm nghé no
Là cái gì?

(Khung cửi)

- Đường đi tiên múa xênh xang
Cuốc đen len lỏi, phượng hoàng nhởn nhơ
Là cái gì?

(Khung cửi)

- Bốn chân đạp đất
Cổ cất thượng thiên
Da bán lấy tiền
Còn xương để lại
Là cái gì?

(Khung cửi)

- Lão già lão đứng lung lay
  Có o con gái giơ tay lão bồng
  Có con chim hồng
  Nó kêu ríu ra ríu rít
  Người tinh nhân chân hài vấn vít
  Bên ngọn đèn thân thiết thâu canh
  Có cái thuyền mọn lênh đênh trên lòng
  Cầu ai mà bắc qua sông
  Để cho nguyệt lão tơ hồng xe dây
  Xe cho phỉ chí bồng tang
  Xe cho trấy[1] lớn, hoa tàn thì thôi
  Là cái gì?

(Khung cửi)

- Mình đen như quạ
  Dạ trắng như bông
  Chui qua vườn hồng
  Vừa đi vừa đẻ
  Là cái gì?

(Cái thoi)

- Đầu thì đầu trâu, đuôi thì đuôi chuột
  Đánh vút vụt ra thì qua máng cạn
  Năm thằng bạn đuổi theo dập dìu lôi lại
  Là cái gì?

(Cái thoi dệt cửi)

---

1. *Trấy:* trái (phương ngữ vùng Nghệ An, Hà Tĩnh).

- Tuy xa nhưng vẫn ở gần
  Việc đồng nhàn rỗi, chị cần đến em
  Có em áo ấm chăn êm
  Em quay quay mãi, chị thêm no lòng
  Là cái gì?

(Cái xa kéo sợi)

- Mình thì mảnh khảnh
  Sáu cánh hay bay
  Bay đêm bay ngày
  Đẻ con trắng toát
  Là cái gì?

(Cái xa kéo sợi)

- Giơ lên thì cánh phượng
  Bỏ xuống thì mỏ loan
  Kẻ có của cả gan
  Kẻ có công cả quyết
  Là cái gì?

(Cái kéo)

- Con mắt thì con mắt nghé
  Cái đuôi quắn lại có nghề cắn ngang
  Cắn đủ thức trắng thức vàng
  Cắn đủ các nước phụng loan chẳng từ
  Là cái gì?

(Cái kéo)

- Đuôi thì co quắp vào hông
  Có hai cái lưỡi mà không có mồm
  Chẳng thèm ăn cháo ăn cơm
  Chỉ lo chia rẽ để mòn tấm thân
  Là cái gì?

(Cái kéo)

- Như rắn mà chẳng cắn ai
  Thích bò lên cổ lên vai khách hàng
  Chủ nhân cho rắn bò ngang
  Rồi lại bò dọc, hỏi han tận tình
  Là cái gì?

(Cái thước dây)

- Thân em thì nhỏ tí ti
  Các bà, các chị, các dì đều thương
  Em đi, em lại bốn phương
  Dọc ngang lắm lối, lách luồn nhiều nơi
  Tấm thân hiến trọn cho người
  Sang hèn chẳng chê chuộng
  Giúp người chẳng quản công
  Là cái gì?

(Cái kim)

- Người thì một thước
  Đuôi dài thước năm
  Khi đi thì nằm

Khi ngồi thì đứng
Là cái gì?

(Cái kim)

- Có mũi mà chẳng hít hơi
Người chẳng ra người, ma chẳng ra ma
Mộc, bố cho chí lương, sa
Hễ khi cần đến ắt là đến ngay
Là cái gì?

(Cái kim)

- Muốn qua cửa quan phải có văn chỉ
Nếu không có văn chỉ thì chặt đầu đi
Là cái gì?

(Kim, chỉ)

- Một nhà hai gái song sinh
Nhờ tay mẹ khéo, nổi danh một thời
Chuyên cần lặn hụp chiều mai
Gửi người chiến sĩ khỏi phai lòng vàng
Là cái gì?

(Đôi kim đan)

- Có cổ mà không có đầu
Hai chân trước thì ngắn, hai chân sau thì dài
Là cái gì?

(Cái yếm)

- Ở trên thì mở khoa thi
  Ở dưới chó cắn, bên thì tà ma
  Hai bên hai cái ba ba
  Ở giữa chẳng chí, đố là cái chi?

  (Cái áo)

- Phên đan lóng mốt
  Có hột tràng sinh
  Văn võ triều đình
  Ai ai cũng có
  Là cái gì?

  (Cái áo)

- Xà là xà lai, có tay không chân
  Xà là xà lưng, có chân không tay
  Là cái gì?

  (Cái áo và cái quần)

- Không có nhà mà lại có cửa
  Là gì?

  (Tay áo)

- Năm anh đứng bên kia sông
  Năm cô đứng bên này sông
  Năm anh mới xỏ vào lòng năm cô
  Là gì?

  (Năm khuy áo và năm khuyết áo)

- Không có gà mà lại kêu cúc cúc
  Là cái gì?

  (Cúc áo)

- Không có rừng mà lại có gấu
  Là cái gì?

  (Gấu áo)

- Có chân mà chẳng có tay
  Có lưng không bụng, trời hay chăng trời
  Là cái gì?

  (Cái quần)

- Cái trống mà thủng hai đầu
  Bên ta thì có, bên Tàu thì không
  Là cái gì?

  (Cái váy)

- Loanh quanh, loanh quanh
  Thõng
  Là cái gì?

  (Cái khố đóng)

- Có vòi mà chẳng có ngà
  Một hai thì ít, bốn ba thì nhiều
  Giàu sang phú quý không yêu

Con nhà kẻ khó sớm chiều mang theo
Là cái gì?

(Cái khố)

- Thuyền sơn son, mũi thuyền bằng vàng
Đem ra mà chở mười nàng tiểu tinh
Trách chàng quân tử bạc tình
Bước ra chẳng dặn tiểu tinh vài lời
Là cái gì?

(Đôi hài)

- Một mình mà cưỡi hai bò
Trong đình ngoài điếm đâu cũng mò đến nơi
Là cái gì?

(Đôi guốc)

- Mình bằng gỗ, cổ bằng da
Khi bước chân ra thì kêu loẹp quẹp
Là cái gì?

(Đôi guốc)

- Gỗ tốt hơn sơn đẹp
Đi kép kẻo đứng đơn
Là cái gì?

(Đôi guốc)

- Quai bền đế vững
  Chân cứng đá mềm
  Là cái gì?

  (Guốc, dép)

- Vừa bằng mảnh sành, chạy quanh hòn rú (hòn núi)
  Là cái gì?

  (Cái lược)

- Còng còng là cỏng còng cong
  Làm cho con gái mẹ dòng tốt tươi
  Lão già lão bảy tám mươi
  Bỏ đường hoa nguyệt còn chơi còng còng
  Là cái gì?

  (Cái lược)

- Lưng cong, miệng há những răng rồng
  Đứng đầu thiên hạ chiếm nhất công
  Cứu quân đen nhiều phen bối rối
  Giã ơn chàng trăm mối gỡ ra
  Là cái gì?

  (Cái lược)

- Lưng cong vòng thỏ
  Miệng trổ răng rồng

Học chẳng chút công
Đỗ đầu thiên hạ
Trị dân đen nhiều phen bối rối
Giã ơn người nghìn mối gỡ xong
Là cái gì?

(Cái lược)

- Mình gầy lẹp kẹp
  Chỉ đẹp bộ răng
  Thế mà bà Nguyệt, chị Hằng
  Vuốt ve nâng giấc xem bằng bạn thân
  Là cái gì?

(Cái lược)

- Mình tròn, lưng khỏng khòng khong
  Làm cho con gái phải lòng tả tơi
  Ông sư có biết cái khỏng khòng khong là gì
  Là cái gì?

(Cái lược)

- Mỗi người một nước một nơi
  Cớ sao lại đặt hai người một tên
  Là cái gì?

(Lược thưa và lược bí)

- Hai người hai họ một tên
  Ông tơ khéo nịnh xe duyên vợ chồng

Cưới về thì để trong cung
Phòng khi loạn lạc đùng đùng đem ra
Chồng thời đi trước phá nhà
Vợ thời quét hết chẳng tha người nào
Là cái gì?

(Lược thưa và lược bí)

- Tinh anh phát tiết ra ngoài
  Càng treo giá ngọc phẩm người càng cao
  Tấc son há dễ dò sao
  Thật thà có một dám nào đơn sai
  Tu mi đến ả mày ngài
  Tóc tơ gạn hỏi, ngắm soi duyên mình
  Là cái gì?

(Cái gương)

- Có cửa mà không có nhà
  Có người ngồi đó gọi mà không thưa
  Là cái gì?

(Cái gương)

- Chung quanh thì có sơn lâm
  Ở giữa có nước tri âm chung tình
  Hai bên đối diện phân minh
  Cất đi một cái không biết chung tình với ai
  Là cái gì?

(Cái gương)

- Ai vui tôi cũng vui cùng
  Ai buồn tôi cũng buồn cùng với ai
  Là cái gì?

(Cái gương)

- Có càng mà chẳng có răng
  Có hai con mắt to bằng ốc bươu
  Là cái gì?

(Cái kính mắt)

- Mình tròn giống hệt chị Hằng Nga
  Phải lứa vừa đôi đẹp mắt ta
  Ướm hỏi xuân thu cô mấy hử
  Sao không ưa trẻ lại ưa già
  Là cái gì?

(Cái kính mắt)

- Hai thằng có tội thì không
  Hai thằng không tội mang gông hai thằng
  Hai anh nhủng nhẳng nhùng nhằng
  Tội cũng không phải, phải đeo thừng bực chưa
  Là cái gì?

(Cái kính mắt)

- Cũng xe, cũng lọ, cõng làm quan
  Mũ sắt, đai vàng ngồi chễm chệ
  Kẻ hầu người hạ đứng nghiêm trang

Phun lửa lấy khói làm mây
Sấm dậy vang trời, rồng bay phấp phới
Là cái gì?

(Cái điếu)

- Miệng rộng, tai cao, dọc mũi dài
Lo chi sớm vỡ vội đeo đai
Gặp khi lửa đỏ cười ra phá
Cay mặc ai, mà đắng mặc ai
Là cái gì?

(Cái điếu ống)

- Anh ngồi đâu em cũng ngồi hầu
Yêu em anh mới mớm trầu cho em
Là gì?

(Cái ống nhổ)

- Cả nhà có một bà trắng toát[1]
Là cái gì?

(Bình vôi)

- Người ngắn mà ngậm tăm dài
Đội nón chẳng đội, đội quai lên đầu
Là cái gì?

(Bình vôi)

---

1. Câu này còn có dị bản là: "Cả nhà có một bà hay ăn cơm trắng".

- Cái dạng quan anh xấu lạ lùng
  Khom lưng uốn gối cả đời cong
  Lưỡi to ra sức mà ăn khoét
  Đành phải theo đuôi có thẹn không?
  Là cái gì?

(Cái cày)

- Khi đi le lưỡi
  Khi về cũng le lưỡi
  Là cái gì?

(Cái cày)

- Anh thời có lưỡi không răng
  Em có răng không lưỡi
  Anh trước rồi em sau
  Bước đi rồi bước lại
  Ngang dọc sá kể chi
  Không cười cũng không nói
  Anh vục xuống bùn sâu
  Em trườn trên đất mới
  Bóng ác thẳng trên đầu
  Người mỏi ta không mỏi
  Là cái gì?

(Cái cày và cái bừa)

- Có răng mà chẳng có mồm
  Hai ngà bên mép lại ôm cái đầu

Răng dài vuông vắn đều nhau
Luôn luôn đi giữa, trước sau mặc người
Là cái gì?

(Cái bừa)

- Hai ngang hai sổ rõ ràng
Mười hai anh lính cả làng đều thương
Là cái gì?

(Cái bừa)

- Đi nhăn răng, về nhăn răng
Ai bảo cái bừa
Xin thưa đúng mà chưa đúng!
Là cái gì?

(Cái cào cỏ)

- Có răng mà chẳng có môi
Ăn cỏ ăn rác, cơm thời không ăn
Là cái gì?

(Cái cào cỏ)

- Cán một sải, lưỡi một gang
Là cái gì?

(Cái cào rơm)

- Tay cầm bán nguyệt xênh xang
Làm tôi, vì chúa sửa sang cõi bờ
Là cái gì?

(Cái liềm)

- Có răng mà chẳng có mồm
  Nhai cỏ nhồm nhồm cơm chẳng chịu ăn
  Là cái gì?

  (Cái liềm)

- Chuôi cầm vừa một nắm tay
  Lưỡi cong răng mọc rất dày một bên
  Trăng mùng bốn đặt cùng tên
  Có em trâu mới no đêm no ngày
  Là cái gì?

  (Cái liềm)

- Ngán cho duyên phận tôi không
  Có răng có lưỡi mà không có mồm
  Đời đời khom chiếc lưng tôm
  Giúp nhà nông việc sớm hôm chuyên cần
  Là cái gì?

  (Cái liềm)

- Thân em mũi nhọn lưng cong
  Xinh xinh như cái mặt trăng thượng tuần
  Vốn dòng cha mẹ công nhân
  Gả sang lấy bạn nông dân làm chồng
  Thương em anh bế anh bồng
  Ra đồng thu lượm những bông lúa vàng
  Là cái gì?

  (Cái liềm)

- Mình tròn bán nguyệt cung trăng
  Lưỡi không ra lưỡi, hàm răng thì nhiều
  Là cái gì?

  (Cái liềm)

- Lưỡi ngay giữa bụng thò ra
  Cái mỏ nhọn hoắt độ ba gang dài
  Lúa cong hứng mới trổ tời
  Ra công cứa liếm, ngắn dài sạch không
  Là cái gì?

  (Cái hái)

- Có vòi không phải con voi
  Nó thấy bông lúa nó đòi ăn ngay
  Là cái gì?

  (Cái hái)

- Thân dài lưỡi cứng là ta
  Hữu thủ vô túc, đố là cái chi?

  (Cái cuốc)

- Bẩm thưa cúc cúc
  Lưỡi vục tấc vàng
  Công cán tay mang
  Làm ăn chổng vó
  Là cái gì?

  (Cái cuốc)

- Xéo xéo ba góc, góc dưới bầu bầu
  Một cái ngoặc câu, cán xâu vào giữa
  Hai tay nâng đỡ, cọ xát luôn luôn
  Đê có vững vàng, cũng nhờ ba xéo
  Là cái gì?

(Cái xẻng)

- Vừa cứng vừa đen dài một thước
  Một đầu toe toét một đầu tròn
  Lên xuống vào ra nhờ tay búa
  Dẫu rằng chắc mấy cũng phải thua
  Là gì?

(Cái mai)

- Tối ngày lo việc nước
  Giúp sự sống con người
  Một thân đơn chiếc quanh đời
  Vui thời ai biết, buồn thời ai hay
  Là gì?

(Cái gàu múc nước)

- Một của mà có bốn rễ
  Hai người lễ mễ bưng lên
  Là cái gì?

(Cái gàu dai)

- Nhất khẩu, tứ tu, đủng đỉnh giang hồ
  Nhị nhân đồng bái
  Là cái gì?

  (Cái gàu dai)

- Tứ tử mà trấn tứ phương
  Dạ dạ quy tâm mẫu
  Là cái gì?

  (Cái gàu dai)

- Hai bên trù tính với nhau
  Tìm nơi có cạn có sâu mà làm
  Muốn vui trên xóm dưới làng
  Nặng nề chớ bỏ, nhẹ nhàng chớ nâng
  Là cái gì?

  (Gàu sòng và gàu dai)

- Đời em uốn gối cong lưng
  Lưỡi em giọng nói ra chừng thép gang
  Mỗi khi em bước ra đàng
  Yêu em anh bế, anh mang, anh bồng
  Là cái gì?

  (Cái gàu sòng)

- Một đuôi lại có ba càng
  Đêm đêm múc ánh trăng vàng bên ngăn
  Đuôi em khi có người cầm

Làm mồm em nói ì ầm thâu đêm
Là cái gì?

(Cái gàu sòng)

- Hòn gì bằng đất nặn ra
Xếp vào lò lửa nung ba bốn ngày
Khi ra má đỏ hây hây
Mình vuông chăn chắn, đem xây cửa nhà?

(Hòn gạch)

- Mòn lưng kẻ xát người chà
Cánh đâu mà bảo rằng ta lên trời
Là cái gì?

(Cái bay của thợ nề)

- Cái gì không miệng mà kêu
Tội thì không tội bị treo xà nhà?

(Cái trống)

- Trâu ai đem cột mít này
Trồng tre có lỗ, trồng cây có hàng
Là cái gì?

(Cái trống)

- Lòng không, ruột lại từ bi
Cất lên một tiếng quan trong, quan ngoài
Vua ban cho áo, cho đai

Cho chức, cho tước với hai nàng hầu
Đêm đêm lại bước sang lầu
Năm canh lại có quân hầu cả năm
Là cái gì?

(Cái trống)

- Nỗi lòng kín chẳng ai hay
Rõ ràng mặt ấy, mặt này chớ ai
Là cái gì?

(Cái trống)

- Mình vàng mặc áo da chì
Ruột gan nỏ có, lấy gì nuôi thân
Ông quan cho chí ông dân
Ông vua cũng trọng, ông thần cũng yêu
Là cái gì?

(Cái trống)

- Răng đen nhưng nhức, mặt giống trăng rằm
Chồng con chẳng có đi ở với làng
Bao nhiêu trộm cướp đòn đều chịu
Quy chầu tiên tổ, xã để tang
Là cái gì?

(Cái trống)

- Lòng không ruột lại cũng không
Cất lên một tiếng quân trong quân ngoài
Vua ban cho lọng, cho đai

Cho một đầy tớ với hai thằng hầu
Đêm đêm lại bước sang chầu
Năm canh lại có quan hầu cả năm
Là cái gì?

(Cái trống)

- Cô kia xam xám da chì
Đầu thời tóc phượng với lại long ly
Bốn vú lạnh ngắt, đánh thì vang lên
Là cái gì?

(Cái chuông)

- Bằng cái nồi rang
Vang làng vang xóm
Là cái gì?

(Cái chiêng)

- Lưng bằng cái thúng
Bụng bằng quả bồng
Nằm võng đòn cong
Vừa đi vừa hát
Là cái gì?

(Cái chiêng)

- Mình vàng mà cửa cũng vàng
Đố ai mở được thì chàng thưởng cho
Là cái gì?

(Cái kèn tây)

- Rương vàng chìa khoá líu lo
  Đố ai mở được tôi cho là tài
  Là cái gì?

  (Cái kèn tây)

- Mặt như cái thớt
  Mình như cái mai
  Cái răng khấp khiểng
  Cái tai thẳng đờ
  Khi bài phú, khi ngâm thơ
  Khi cúng ông nọ, khi thờ bà kia
  Là gì?

  (Cây đàn nguyệt)

- Cây khô một lá bốn năm ngành
  Đường đi khúc khuỷu nhọc tay anh
  Gặp kẻ tiểu nhân buồn chẳng nói
  Chờ người quân tử mới giương danh
  Là gì?

  (Cây đàn)

- Một cây mà có đôi cành
  Những người quân tử rắp ranh chơi bời
  Là cái gì?

  (Đàn hai dây)

- Bụng tôi thì rỗng
  Tóc tôi thì căng

Bình thường tôi chẳng nói năng
Hễ ai đụng đến tôi rằng kêu ngay
Là cái gì?

(Cái đàn)

- Còng queo là cái ki cò
Kéo đi kéo lại thì co kì cùng
Trên thời đồng điếu chỉ vàng
Dưới thời lỗ miệng lòng chàng thương cô
Là cái gì?

(Cái đàn nhị)

- Kể từ trên ngọn đào tơ
Có hoa chín chiếng, có tơ mành mành
Rủ nhau xuống huyện Thạch Thành
Ai đem chiếu cuội mà vành cung trăng
Mã đề xe mối xích thằng
Một dây một buộc ai giằng cho ra
Là cái gì?

(Cái đàn nhị)

- Rậm râu sâu mắt thật là già
Đem về đục đẽo đổi tên qua
Một khi mở miệng vang lừng khắp
Già trẻ nào ai trái lệnh ta
Là cái gì?

(Cái mõ)

- Con đánh mẹ
  Mẹ van làng
  Đến khi làng ra
  Con chui bụng mẹ
  Là cái gì?

  (Cái dùi và cái mõ)

- Ùn ùn mây dựng tứ phương
  Khi lo việc nước, khi đương việc nhà
  Không quản gần xa
  Ở đâu cũng tới
  Là cái gì?

  (Đôi quang mây)

- Có mây mà chẳng có mưa
  Có đầu có đít mà chưa có mình
  Là cái gì?

  (Cái quang mây)

- Vốn nó thì ở rừng xanh
  Đem về hạ bạn kết thành một đôi
  Ra đường kẻ trước người sau
  Về nhà thì lại ấp nhau mà nằm
  Là cái gì?

  (Đôi quang gánh)

- Tám xóm nhóm lại hai phe
  Chặt phần cây tre, bắc cầu một cột
  Là cái gì?

  (Đôi quang và chiếc đòn gánh)

- Có đầu mà chẳng có đuôi
  Có một khúc giữa cứng ruôi lại mềm
  Là cái gì?

  (Cái đòn gánh)

- Thân em cùng lá xanh xanh
  Về cùng anh chị ngả xanh ra vàng
  Nhưng rồi thu tới xuân sang
  Nhờ tay anh chị màu vàng hóa thâm
  Là cái gì?

  (Cái đòn gánh)

- Ví dù đạo hữu sổ quy
  Tội tôi tôi chịu can gì đến anh
  Là cái gì?

  (Cái đòn gánh)

- Ngay mình chịu tiếng thất trung
  Phố phường không làm bạn, bạn cùng áo nâu
  Là cái gì?

  (Cái đòn xóc)

- Mình to chừng khoảng một ôm
  Không đầu có cổ, không mồm có răng
  Là gì?

  (Cái nơm)

- Bùng bình là bùng bình bầu
  Cái răng ở dưới cái đầu ở trên
  Là cái gì?

  (Cái nơm cá)

- Mình em như cái vại
  Răng em thật là dài
  Muốn bắt cá ruộng thì cời em đi
  Là cái gì?

  (Cái nơm cá)

- Mình tròn trọn vẹn
  Răng nhọn như chông
  Ở nhà ngồi không
  Ra ngoài đồng nhảy chôm chổm
  Là cái gì?

  (Cái nơm cá)

- Mình tròn trùng trục
  Cuộn khúc kỳ lân
  Ba bốn mươi chân, miệng bằng cái đĩa
  Là cái gì?

  (Cái nơm)

- Mình dài một thước, hai mặt không láng
  Chẳng chịu ở chợ, ra đồng nằm chơi
  Là cái gì?

  (Cái lờ)

- Cất lên thì thấy
  Để xuống đấy thì không
  Là cái gì?

  (Cái vó)

- Mình tròn lưng lại cong cong
  Dây tơ vướng vít con ong nửa vời

Ngày ngày dạo gót đi chơi
Bắt con long thổ ghẹo người thủy cung
Là cái gì?

(Cần câu cá)

- Em đây anh đoán giống ai
  Cổ dây mây thắt, mình dài lưng ong
  Anh yêu, anh bế anh bồng
  Cõng em đi khắp ruộng đồng bờ ao
  Về nhà lơ lửng trên cao
  Là cái gì?

(Cái giỏ đựng cá)

- Sừng sững mà đứng giữa trời
  Gươm dao không sợ, sợ người moi lưng
  Là gì?

(Đụn rơm)

- Cây gì không lá không thân
  Mình vàng không rễ ở gần nhà ta
  Là gì?

(Cây rơm)

- Thân bằng cái cót
  Rọt (ruột) bằng cây cau
  Là gì?

(Cây rạ)

- Muốn phô mình chẳng được thua
  Không lời không lỗ khi mua bán hàng
  Thế gian nói: tham do tham

Là lời ngạn ngữ mấy ngàn năm nay
Là cái gì?

(Cái cân)

- Một cây mà nở trăm hoa
  Chỉ có một quả chẳng già, chẳng non
  Là cái gì?

(Cái cân)

- Một cây có quả, có hoa
  Vì chưng không lá chê già chê non
  Đôi bên quân tử giao ngôn
  Suy đi, tính lại vẫn còn hồ nghi
  Là cái gì?

(Cái cân)

- Có con mà chẳng có cha
  Có lưỡi không miệng đố là vật chi?

(Con dao)

- Có sống mà chẳng có lưng
  Có lưỡi, có mũi mà không có mồm
  Là cái gì?

(Con dao)

- Cái gì lưỡi trắng mình ơi
  Liếm tre tre toạc, liếm người người đau?

(Con dao)

- Có lưỡi mà hóa ra câm
  Không mắt mà liếc đủ trăm ngàn người

Lại còn khoe sắc khoe tài
So trong thiên hạ không ai bằng mình
Là cái gì?

(Con dao)

- Có cay mà chẳng có thơm
  Có lưỡi, có mũi mà chẳng có mồm
  Là cái gì?

(Con dao)

- Phi long, phi ly, phi hổ, phi tì
  Phi cầm thú, nhân luân chi loại
  Năng thực nhục, bất năng ẩm tửu
  Là cái gì?

(Con dao)

- Cái chi bằng cái cổ cò
  Ăn ba bốn rú (núi) chẳng no cái diều?

(Con dao rựa)

- Hữu thủy vô ngư
  Là cái gì?

(Bát nước)

- Mẹ có cánh, mẹ chẳng biết bay
  Con không có cánh, con bay vù vù
  Mẹ ngồi ở chốn phong du

Con bay tít mù mẹ chẳng biết đâu
Là cái gì?

(Cung và tên)

- Mẹ dài lại đẻ con tròn
Đẻ ra long núi, vỡ non, sập nhà
Là cái gì?

(Cây súng)

- Eo lưng thắt đáy ngậm trái hồ lô
Mở miệng ra kinh hồn bạt vía
Là cái gì?

(Cây súng)

- Có lửa thì đẻ
Không lửa thì nằm ấp con
Đẻ ra chuyển động núi non
Là cái gì?

(Cây súng)

- Cây ngô đồng không rễ mà mọc
Rễ ngô đồng không dọc mà ngang
Quả dưa gang ngoài vàng, trong trắng
Là cái gì?

(Cái diều vàng)

- Cái cây bên ta
Cái lá bên Ngô
Cái ngọn tày bồ

Cái gốc tày tăm
Là cái gì?

(Cái diều)

- Cây bằng cái tăm
  Lá bằng cái quạt
  Cây cao cao ngất
  Cao quá đỉnh ngàn
  Là cái gì?

(Cái diều)

- Tiết thanh minh đem cô ra nhởi mát
  Trai anh hùng ngồi đợi phong vân
  Tiếng kêu khắp miệt xa gần
  Hỏi chàng quân tử trông lần nơi nao
  Là cái gì?

(Cái diều)

- Vầng trăng vằng vặc giữa trời
  Đinh ninh hai miệng một lời song song
  Là cái gì?

(Cái diều sáo)

- Hai đầu hai miệng
  Liệng ở trên cao
  Tiếng hát vui sao
  Ai ai cũng thích
  Là cái gì?

(Cái diều sáo)

- Chẳng chim mà hóa ra chim
  Khúc nam gió thổi khôn tìm bát âm
  Là cái gì?

(Cái diều sáo)

- Mình dài tám trượng
  Lưỡng cốt lưỡng bì
  Khi nắng thì đi
  Khi mưa ở lại
  Khi nằm hạ giới
  Khi tới thiên đình
  Là cái gì?

(Cái diều sáo)

- Cây cao ngàn trượng
  Lưỡng cốt lưỡng bì
  Gió thổi ù ì
  Đàn kêu ọng ạnh
  Là cái gì?

(Cái diều sáo)

- Sáu cẳng mà chẳng hay đi
  Tiết xuân đẹp đẽ đứng ì một nơi
  Ngày thì quyến luyến gái trai
  Đêm về thanh vắng không ai thèm nhìn
  Là gì?

(Cây đu)

- Cây gì chỉ có một lá?

(Cây cờ)

- Tròn tròn như lá tía tô
  Đi biển, đi hồ đầu ướt, đuôi khô
  Là gì?

(Cái dầm hoặc mái chèo để bơi xuồng)

- Chân đi không đến đất
  Đầu cất không đến trời
  Đừng có chộ (thấy) chơi bời
  Mà bòn tiền thiên hạ
  Là gì?

(Cái đò)

- Cây khô mọc rễ trên đầu
  Sông sâu chẳng sợ, sợ cây cầu bắc ngang
  Là gì?

(Thuyền buồm)

- Đến đây hỏi khách tương phùng
  Chim chi một cánh dạo cùng nước non?
  Là gì?

(Thuyền buồm)

- Không cánh mà bay mới lạ đời
  Khi thì vượt bể, lúc qua khơi
  Là cái gì?

(Cái thuyền)

- Không chân mà chạy
  Không cánh mà bay
  Không vây mà lội
  Trong bụng nước sủi
  Ngoài mũi mây bay
  Ăn cơm phương này
  Đi chơi phương khác
  Là cái gì?

(Tàu thủy)

- Có cánh có mỏ mà nỏ có bay
  Đi đêm về ngày lại chui xuống nước
  Là cái gì?

(Mỏ neo)

- Mình dài một thước đâu sai
  Thơ thẩn tháng ngày đuôi lại xẻ ba
  Đêm khuya lặng lẽ sương sa
  Mình nằm âm phủ đuôi mà thượng thiên
  Là cái gì?

(Mỏ neo)

- Mắt to lưng rộng
  Nuốt sống nhiều người
  Nuốt rồi chạy thẳng một hơi
  Đầu rên hừ hự một hồi lên cơn
  Là cái gì?

(Ô tô)

- Quả gì không ở cây nào
  Không chân, không cánh, bay cao, chạy dài
  Là cái gì?

  (Quả bóng)

- Nhẵn nhụi mà lại sần sùi, dốt đặc mà lại hay chữ
  Là cái gì?

  (Đồng tiền)

- Bốn ông cùng ngồi một bàn
  Cùng uống một chén, cùng than một lời
  Ta rằng: ta đã sáu mươi
  Sinh con lên mười đã được làm quan
  Là cái gì?

  (Đồng tiền và quan tiền kẽm ngày xưa)

- Một cây có sáu trăm hoa
  Một hoa bốn nhị ai là chẳng yêu
  Là cái gì?

  (Quan tiền kẽm thời xưa)

- Mẹ mười con, con cũng mười con
  Màu da tuy khác, một khuôn tròn
  Gớm thay phúc đức nhà ta quá
  Để tiếng về sau với nước non
  Là cái gì?

  (Đồng bạc, hào và xu thời xưa)

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Lê Thanh Hiền (sưu tầm, biên soạn, giới thiệu): *Ôn Như Nguyễn Văn Ngọc toàn tập,* Nxb. Văn học, Hà Nội, 2003, t.III.
- Ninh Viết Giao (sưu tầm và biên soạn): *Câu đố Việt Nam,* Nxb. Văn học, Hà Nội, 2008.
- Ngọc Hà (sưu tầm): *Câu đố Việt Nam,* Nxb. Văn học, Hà Nội, 2015.
- Một số nguồn tư liệu khác.

MỤC LỤC

Chịu trách nhiệm xuất bản
Q. GIÁM ĐỐC - TỔNG BIÊN TẬP
NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT
TS. HOÀNG PHONG HÀ

Chịu trách nhiệm nội dung
ỦY VIÊN HỘI ĐỒNG BIÊN TẬP - XUẤT BẢN
NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT
TS. LƯU TRẦN LUÂN

GIÁM ĐỐC - TỔNG BIÊN TẬP
NHÀ XUẤT BẢN VĂN HỌC
NGUYỄN ANH VŨ

Biên tập nội dung: KIM THANH
HỒNG HẠNH
MINH HƯỜNG
Trình bày bìa: LÊ HÀ LAN
Chế bản vi tính: PHẠM NGUYỆT NGA
Sửa bản in: HOÀNG - LƯƠNG
Đọc sách mẫu: MINH HƯỜNG

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA – SỰ THẬT 12/86 Duy Tân – Cầu Giấy – Hà Nội
ĐT: 080.49221 Fax: 080.49222 Email: suthat@nxbctqg.vn Website: www.nxbctqg.vn

TÌM ĐỌC

PHẠM THỊ HẢO
PHÁT TRIỂN VĂN HÓA XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI

TS. PHẠM THANH HÀ
GIỮ GÌN BẢN SẮC DÂN TỘC VIỆT NAM TRONG BỐI CẢNH TOÀN CẦU HÓA HIỆN NAY

TS. ĐOÀN TRIỆU LONG
TÍN NGƯỠNG TRUYỀN THỐNG VIỆT NAM (HỎI - ĐÁP)

SÁCH KHÔNG BÁN